

**AVANPREMIERĂ:
IOANA NICOLAIE**

Publicăm în premieră în acest număr un fragment din romanul *O pasăre pe sirmă* de Ioana Nicolaie, în curs de apariție în colecția „Ego. Proză” a Editurii Polirom.

ÎN » PAGINILE 10-11

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

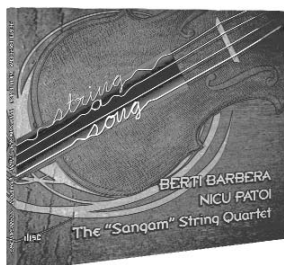
**CYÓRGY DRAGOMÁN
& ATTILA BARTIS**

**S-au întors
„acasă” prin
literatură**

ÎN » PAGINILE 12-13

NR. 189 » 26 iulie – 1 august 2008 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

„Sîntem artiști de nișă, nu sîntem nici populari, nici populiști”

Declară Berti Barbera

Berti Barbera și chitaristul Nicu Patoi lansează *Stringasong*, un album de colecție realizat exclusiv în regim acustic și interpretat în cinstea marilor nume din muzica mondială contemporană.

ÎN » PAGINILE 2-3

Graffiti – de la frescă la manifest politic

Marius Babias

Din Pompeiul antic pînă în New York-ul zilelor noastre, graffiti își lasă amprentele în istoria culturii, ca o diră sălbatică. Termenul „graffiti” provine din italiană. „Graffio” se referă la o ustensilă de scris, cu care se grava pe plăcuțe din ceară sau argilă.

ÎN » PAGINILE 14-15

3

autori contemporani în dialog cu „Suplimentul de cultură”

CAIUS DOBRESCU

ÎN » PAGINILE 4-5

FLORINA ILIS

ÎN » PAGINILE 6-7

FILIP FLORIAN

ÎN » PAGINILE 8-9

„Publicul școlar vrea să citească în 48 de pagini romane care se întâmplă în lumi îndepărtate, care nu le spun nimic (...) Faptul că literatura vie, care se scrie astăzi, nu are loc în școli, fie prin programe, fie printr-un sistem de întîlnire a autorilor cu publicul, este un lucru foarte prost și care ridică un semn de întrebare.”

„Scrisul poate deveni o «meserie». Dar dacă în interior nu există ceva care îți spune că scrisul este sensul vieții tale, rămîne o meserie «învățată».”

„La Gallimard, există o serie de poezie care cuprinde de la A la Z marea poezie tradusă din toată literatura lumii: poeții români nu există...”

„Eu cred că o carte este făcută în aceeași măsură de temă și de felul în care e scrisă, iar un cititor adevărat gustă și scriitura, și atmosfera, nu e inebunit doar de temă. Pentru asta sînt, slavă Domnului, documentare și numeroase alte moduri de a afla mai multe despre un subiect. Iar literatura tocmai asta își propune: să nu fie un documentar și atît.”

Berti Barbera: „Sîntem artiști de nișă, nu sîntem nici populari, nici populiști“

Berti Barbera și chitaristul Nicu Patoï lansează *Stringasong*, un album de colecție realizat exclusiv în regim acustic și interpretat în cinstea marilor nume din muzica mondială contemporană. Realizat împreună cu cvartetul de coarde „Sangam“, *Stringasong* conține 13 cover-uri și piesa *Tears*, compusă de Nicu Patoï. Printre piesele incluse în album se numără *Perfect Day* a lui Lou Reed, *Kashmir* a celor de la Led Zeppelin, *Hallelujah* compusă de Leonard Cohen și *Wish You Were Here* interpretată în original de Pink Floyd.

Despre proiect

M-am gândit la un moment dat că muzica pe care o ascult de mic, fiind foarte diversă și foarte atractivă, este de multe ori, în discuții, articole și clasamente, separată de diferite definiții, de diferite concepții, iar lucrul acesta este nedrept. Jazz-ul, muzica simfonică, rockul sînt lumi de multe ori separate de gândiri rigide, de anumite persoane care nu înțeleg că este vorba de un limbaj prin care oamenii se exprimă și prin care își transmit gânduri bune. De aceea am luat toate aceste genuri muzicale, o bună parte din piesele care nouă ne-au plăcut întotdeauna și le-am pus sub același context muzical, iar provocarea cea mai mare a fost să facem ceva diferit și mai bun decît ce-am făcut pînă acum.

De ce album acustic

M-a atras ideea de a face o apropiere între lumi – lumea riguroasă și echilibrată a muzicii simfonice și lumea aceasta cu care noi sîntem obișnuiți, a muzicii exprimate direct: rockul și tot ce înseamnă muzică contemporană. Eram și într-o perioadă în care ascultam foarte mult cvartete de muzică de cameră, și m-am gândit cum ar fi ca eu și Nicu Patoï să cîntăm toate aceste piese care sînt diferite – de la Radiohead

la Depeche Mode și Pink Floyd – și să adăugăm și un cvartet de coarde.

Nu am mai colaborat cu acest cvartet pînă acum, este o idee proprie. Sînt patru instrumentiști și eu am denumit cvartetul. *Sangam* vine din India și înseamnă punct de întîlnire, un loc în care se întîlnesc anumite entități, energii, spiritualități și în care se întîmplă ceva deosebit.

Îmi doresc să consider că am lansat un cvartet, cu toate că va fi foarte dificil ca în continuare să prezentăm albumul în concert tot timpul în formulă de cvartet, pentru că este foarte costisitor. Bucuria este foarte mare, să cînti cu un cvartet sau cu o orchestră este un lucru fascinant. Am reușit să facem acest disc tocmai cu sentimentul că nu a mai făcut nimeni așa ceva pînă la noi și că am avut o idee specială pe care am pus-o în practică. Discul poate fi ascultat în orice moment – poți fi cu cineva la un pahar de vin, poți să îl pui undeva să cînte fără să îl ascuți neapărat, însă efectul lui este întotdeauna benefic pentru că este un disc foarte echilibrat, nu agrează cu nimic, este foarte peaceful. El vine într-o perioadă în care eu studiam cîteva noțiuni de terapie muzicală și mi-am dorit foarte mult ca acest disc să aibă și un efect terapeutic, să fie suficient de echilibrat pentru ca oamenii care-l ascultă să aibă un sentiment de pace și de liniște.

Despre selecție

Selecția am făcut-o foarte greu pentru că din cîteva mii de albume pe care le ascuți într-o viață trebuie să alegi doar cîteva piese. Le-am ales și în funcție de diversitate, de cît sînt de cunoscute – pentru că frumusețea nu se mai pune, e clar că sînt niște minunății.

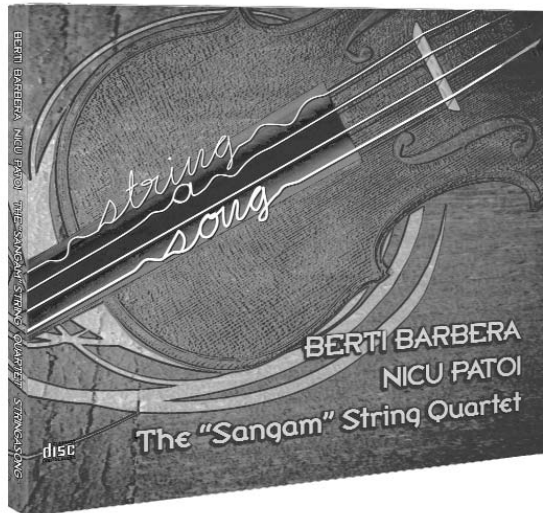
Sînt cover-uri pentru că noi nu am fost în stare să scriem niște piese la fel de frumoase. Albumul include 14 piese din care prima și ultima sînt instrumentale, de cvartet, iar una este scrisă de Nicu Patoï, *Tears*. Selecția am făcut-o și în funcție de gusturile comune, pentru că eu și Nicu avem multe gusturi comune, dar și diferite, și ne-am gândit să alegem cîteva piese care ne plac foarte mult amînduora și un set de piese care completează repertoriul pe care noi deja l-am ales cîntînd în doi.

Avem foarte multe piese care sînt cîntate cu trupă, cu orchestră și pe care le-am sublimat pentru două persoane, iar bucuria noastră mare este atunci cînd cîntăm în fața unor oameni care în majoritate nu știu ce cîntăm. „Cu cine vîi să cînti?“ „Cu Nicu.“ „Și cu cine altcineva?“ „Păi atît.“ „Cum adică?“ „Pur și simplu. Venim și cîntăm doi oameni. Veți vedea și voi cum e.“ Și la final toată lumea e mulțumită, iar lucrul acesta ne bucură.

Nicu Patoï și Berti Barbera

» „**Acest duo este o idee, o colaborare între doi prieteni cărora le place să cînte împreună, să-și petreacă timpul liber împreună, să ridă, să călătorească și să găsească bucuria atât în lucrurile simple, cât și în acele lucruri aparent neaccesibile tuturor. Dar de cele mai multe ori, scena le oferă ocazia de a dezlega taina acestor lucruri și de a le face accesibile și altora.**” – **Berti Barbera.**

Berti Barbera și Nicu Patoiu

» **Berti Barbera** a beneficiat, de-a lungul anilor, de încrederea mării majorități a lumii muzicale din țară și a rămas în contact permanent cu personalități artistice internaționale. Cu un spectru vocal flexibil și cu un instinct ritmic care îi oferă posibilitatea de a folosi mai multe instrumente de percuție, Berti Barbera reușește să dea o formă originală, spectaculoasă și accesibilă oricărei piese pe care o abordează.

» **Nicu Patoiu** este un chitarist cu rigoare de matematician care își îndeplinește atât rolul de excelent acompaniator și om de studio, dar și de membru de bază în toate grupurile prin care a trecut. Din 2004, Berti Barbera și Nicu Patoiu formează un duo, participând la festivaluri de jazz și de blues din țară și din străinătate.

DESPRE PROMOVARE

Nu știu dacă vom avea un turneu coerent, cu mai multe date pe care să le putem anunța, dar cu siguranță toamna și iarna aceasta vom umbla prin țară să-l promovăm. Toate detaliile și informațiile vor fi disponibile pe www.bertibarbera.com. Discul este foarte proaspăt, abia a ieșit din fabrică. Urmează să punem la cale și modalitățile de vânzare.

PREZENȚA PE LASTFM

Este una dintre metodele prin care îți apropii publicul. Oamenii trebuie să vadă că nu ești paranoic, că nu ești polițist cu muzica ta. Întotdeauna trebuie să oferi publicului posibilitatea de a avea acces la munca ta, la ceea ce faci tu, mai ales că noi sîntem artiști de nișă, nu sîntem nici populari, nici populiști. Nu ai să ne vezi în spații foarte mari, nu ai să vezi foarte mulți oameni venind să asculte muzica noastră.

STRINGASONG

Stringasong reprezintă revenirea la exprimarea pură, nealterată, a instrumentului trecut prin simțirea umană. *Stringasong* este expresia prin care ceri sau propui un cîntec. *Stringasong* este cîntecul transpus într-un mediu sonor format numai din corzi și vibrații. Vibrația corzilor chitarei, a cvartetului format din două vioară, violă și violoncel, a corzilor vocale, vibrația naturală a membranelor instrumentelor de percuție, toate alimentate cu energia dată de pasiunea și respectul față de cei care au deschis și deschid în continuare drumuri spre muzică. *Stringasong* apropie două lumi pe nedrept separate de gândiri caduce și limitate: lumea simfoniilor, a orchestrelor și a maximei distincții muzicale și lumea nouă a exprimării directe și sincere, care-și reprezintă vremurile.

Două lumi diferite, dar imposibil de separat deoarece conțin esența

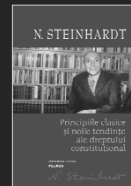
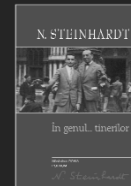
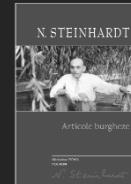
care definește spiritul omenesc. Aveți ocazia să ascultați câteva dintre cele mai frumoase piese scrise vreodată, trecute prin spectrul unitar și rafinat al muzicii de cameră, prin echilibrul și intimitatea de care oricine are nevoie atunci cînd ascultă muzică. Nivelul producției și al muzicienilor implicați, precum și repertoriul ales ne oferă certitudinea unei producții muzicale unice prin stil și abordare. Radiohead, Beatles, Leonard Cohen, Depeche Mode, Pink Floyd, Harry Bellafonte, Led Zeppelin, Lou Reed sau Muse coexistă în armonie cu vibrația corzilor și a membranelor. Înregistrările au fost făcute exclusiv în regim acustic, fără nici un fel de suprapuneri sau sunete sintetizate. Totul este natural, viu și vibrant, într-o interpretare de nivel internațional.

Fiecare personaj implicat în această poveste a fost provocat să facă un pas înainte în propria

evoluție și să-și împartă talentul și bunăvoința pentru a desăvîrși un proiect cu totul special. De la interpretare pînă la poziționarea microfoanelor, panoramări și explorări acustice spontane, toate au însemnat ceva nou și fascinant pentru fiecare artist în parte, la fel cum audierea acestui album poate însemna pentru fiecare ascultător un pas înainte în propria încercare de a înțelege muzica și muzicienii. Berti Barbera, Nicu Patoiu și cvartetul de coarde „Sangam” oferă posibilitatea unei audții confortabile și complexe deopotrivă, deschizînd apetitul pentru muzica bună tuturor celor care ascultă, indiferent de nivelul de cultură muzicală. Albumul poate fi perceput ca o producție complexă, cu multe detalii care pot atrage atenția specialiștilor și în același timp poate fi un fond sonor fluent pentru orice fel de mediu.

Seria de autor

N. Steinhardt

Editura POLIROM
Mănăstirea „Sf. Ana” ROHIA

www.nobel.radiocultura.ro

un site realizat de Corina Negrea

Premiile Nobel la Radio România Cultural

un proiect Radio România 80

CAIUS DOBRESCU: DACĂ FACEM O DISTINCȚIE CLARĂ ÎNTRE FILOSOFIE ȘI LITERATURĂ, IEȘIM PROST DE TOT

Zestrea noastră filosofică e modestuță rău

Interviu realizat
de George Onofrei

Spuneți într-un interviu, referindu-vă la debut, că nu ați creiața dumneavoastră este interesantă, cit sentimentul de nesiguranță, dar și de excitație cu care înaintați în acest demers. Și adăugați că există acea senzație că „ai nimerit într-o junglă, nu știi la ce pericole să te aștepți, nu cunoști absolut deloc regulile”. Mai aveți și acum această senzație de junglă, la destul de mult timp de la debut și după un al doilea roman care s-a vîndut foarte repede?

Sînt două lucruri aici: unul se referă la ceea ce se întîmplă în carte, cititorul trebuie să înainteze ca într-un teritoriu relativ necunoscut, pentru că atunci cînd are impresia că știe pe unde să o ia, nu mai are același haz; trebuie să fie un amestec de plăcere și frică, frica întotdeauna intensificată și generată de un fel de spaimă; nu ajungem noi la chestiile alea groaznice, dar o doză de spaimă trebuie să existe. Cealaltă problemă e în relația cu viața, care ea însăși e așa. Junglă mi se pare însă mult spus. Sună cumva patetic, nu cred că e neapărat o junglă, dar lumea în sine și existența sînt un loc plin de incertitudini. Cred că într-un fel acesta este hazul literaturii, pentru că destul de puține discursuri sau instanțe ne spun acest lucru. De obicei, sîntem învățați cum stau lucrurile și de biserică, și de școală, și de partide, și de instituțiile statului, de Ministerul de Finanțe, care tot timpul ne zice exact cît avem de plătit și cite pieci jupoaie de pe noi. Puține instanțe ne spun însă că în viață există multe incertitudini. Sîntem în condiții de risc vrînd-nevrînd. Pînă și în cea mai civilizată dintre lumi tot în condiții de risc trăim, și cumva asta reprezintă și misiunea și hazul literaturii.

Vă simțiți mai mult poet sau prozator? Îmi aduc aminte că Dan Lungu spusese că prima poezie a scris-o pe la trei ani, cînd a copiat o poezie de Coșbuc. De ce vă amintiți mai tîntii, de poezie sau de proză?

De proză. Eu am scris o poveste prima dată – nu știu dacă asta este relevant pentru cercetătorii obiectivi –, pentru că citeam povestiri nemuritoare și m-a fulgerat ideea că aș putea să fac și eu asta, la urma urmei cine mă oprește? Senzația asta era foarte stranie.

Ce vîrstă aveți?

Cred că 6-7 ani. Știam să scriu, iar asta este un indiciu că eram deja în faza alfabetizantă. Dincolo de asta, cum mă consider? În mîntea mea, cred că nu există granițe foarte clare între proză și poezie și nici între, să spunem așa, gîndirea socială și gîndirea pur și simplu. Cred că și cu Dan Lungu se întîmplă același lucru, iar unul dintre motivele pentru care el este un autor așa de proeminent și de bine receptat, pe bună dreptate, și în țară și în străinătate ține și de formația lui de sociolog și de chimia care există între ochiul lui de sociolog care descoperă realitatea și talentul de prozator. Nu am să vă vorbesc despre talentele mele, dar vreau să vă spun că în mîntea mea lucrurile se leagă. Literatura este o formă de gîndire pentru mine, de reflecție asupra a ceea ce ni se întîmplă, iar pe de altă parte, gîndirea organizată despre lume e o formă care are dimensiune poetică și produce plăcere. Și cred că este important să gîndim așa, pentru că tot încercăm să ne dezgropăm și să ne expunem rădăcinile culturale și să vedem cîte parale facem pe o scenă mai largă, să ne evaluăm europenește. Or, dacă noi facem o distincție foarte clară între filosofie și literatură, cum vor unii care pun literatura la colț, cred că ieșim prost de tot, pentru că zestrea noastră filosofică are și micile ei momente de strălucire, dar e modestuță rău. Pe cînd dacă punem problema vieții intelectuale, într-o perspectivă mai largă, dar care unește planurile, stăm mult mai bine. Cred că avem, inclusiv din acest punct de vedere, interesul să practicăm o relație mai degajată între filosofia cu ghilimele și filosofia fără ghilimele.

Apropo de cum arată această piață și de faptul că mereu ne plîngem că cititorii sînt puțini. Scriitorii își pun tot mai mult speranța acum în faptul că vor avea lecturi în străinătate. Pînă la urmă, unde se produce această ruptură? De ce nu găsim un timp de cititori mai mare aici, ci

așteptăm să ne citească mai degrabă străinii?

Este o idee clasică a lui T.S. Eliot, care zice că literatura de calitate precede cam cu 30 de ani publicul și că poate fi un decalaj de aproape o generație. Cred că se întîmplă niște fenomene de genul acesta, adică sînt idei, teme, stiluri de viață care sînt mai repede absorbite în anumite medii. Pînă cînd stilurile, imaginarii și valorile acestea pătrund într-un public mai larg durează, și nu e o chestiune de inteligență, ci pur și simplu un ritm al schimbărilor. Evident că societatea aceasta a trecut printr-o schimbare dramatică, poate nu chiar precum cea din Arabia Saudită, care a trecut de la cămile și nisip la zgîrie-nori de tip american, dar, oricum, a fost o zguduire profundă. Oamenii au probleme pentru că trăiesc într-o lume tehnologică foarte interesantă, iar de multe ori valorile lor sînt cele rurale sau cel puțin patriarhale, foarte conservatoare. Deci e greu să le pui cap la cap. Eu cred că scriitorii foarte interesați sînt oameni care, într-un fel sau altul, au găsit soluții la criza aceasta, și probabil în lumea civilizată, care a trecut mai devreme prin asemenea șocuri, există și un public mai larg care simte și cu care se pot armoniza.

Și care își face timp și pentru niște scriitori exotici cum sînt cei români.

Sigur că da. În ceea ce privește exotismul, este un joc, e un du-te-vino. Sigur că e bine să exploatezi și exotismul, e un capital ca oricare altul, dar pe de altă parte, e greu să accepțăm căsuța în care sîntem puși. Adică ei sînt spiritul, gîndirea inteligentă – și ia să li vedem și pe ăștia care-s mai vii, ca niște maimuțoi agili. E foarte ok că are succes Fanfara Ciocîrlia și cred că noi exploatăm insuficient lucrul acesta, însă există și altceva. Nu mi se pare normal ca tot ce se face să fie asimilat Fanferei Ciocîrlia. Eu cred că, dincolo de exotism, poți să participi direct la ce se întîmplă în lumea aceasta și la focarele ei de elaborare imaginară și teoretică. Să fii european nu înseamnă să adopți tot ce se produce acolo astăzi sau ce s-a produs ieri ori alaltăieri, ci înseamnă uneori și să ataci focarele centrale ale imaginarului european și să le schimbi sensul. De pildă, eu pot să mă raportez la literatura din secolul al XVIII-lea pe care ei o cred gata ambalată și împachetată și să-i schimb perspectiva, să dovedesc că e cît se poate de vie și că autori de atunci sînt mai interesați decît autori occidentali de azi, cel puțin pentru mine.

Se ia teza de doctorat, una falsă, se scriu 900 de pagini. Pe cine a vrut să

„DESTINUL TĂU DEPINDE ÎN MAI MARE MĂSURĂ DE TINE”

Într-un alt interviu din „Suplimentul de cultură”, faceți o comparație între cum ați scris primul roman și cum l-ați scris pe acesta. Spuneți acolo că literatura nu mai trebuie să fie acum efortul de a-ți ține gura la suprafață. Faceți trimitere la lipsa totală de orizont a anilor '80. Am ajuns de la lipsa totală de orizont a anilor '80 la ce?

Pentru foarte mulți dintre noi apare tocmai spaima neîngrădirii, e psihoza aceasta a animalului care, scos din cușcă, unde a trăit o viață, are impulsul de a se întoarce acolo. E o senzație de spaimă foarte puternică. Eu cred însă că dracul nu e niciodată așa de negru. Sigur că trecem prin momente de spaimă, avem senzația că ni se întîmplă chestii apocaliptice, dar cînd stăm și ne gîndim, vedem că lucrurile se mai așază, că vecinii noștri sînt tot ăia.

Spuneți atunci că acum doar calci în ce te afundai pînă la gît înainte.

Da, pentru că un sistem totalitar este în esență un sistem care nu prea îți lasă ieșiri, nu prea ai cum să optezi afară, cum spun anglo-saxonii. Uneori nu doar metaforic, ci chiar efectiv erai ca un cobai în labirint. Acum, sigur, sub aspect moral continui să fii supus ispitelor, chestia asta nu se termină niciodată, ai de ales între bine și rău, nu îți ia nimeni povara aceasta de pe umeri, dar totuși ești într-o lume în care ai mai multe posibilități de opțiune, iar destinul tău depinde în mai mare măsură de tine. Asta cred că este o dimensiune importantă, care pentru unii este foarte enervantă și incomodă, iar pentru alții reprezintă o diferență esențială, pentru că nu poți să ceri în esență mai mult de la viață.

spierie Caius Dobrescu? Pe critici sau pe cititori?

Nu am vrut să sperii pe nimeni, cel puțin nu prin cantitate, nu mi-am dat seama că ea arată așa, fizic vorbind. În primul rând, m-am speriat pe mine, ca să fiu sincer, și m-am gândit că ar trebui să o reduc, am plecat la drum cu sentimentul acesta. În mod vinovat sau nu, până la urmă nu am reușit să tai, iar din discuțiile cu redactorii de carte și cu alți cititori care au avut răbdare cu ea, am constatat că și altora li s-a părut că lucrurile se justificau acolo unde erau. Sint convins că părerile vor fi foarte împărțite. Dincolo de asta, nu am cum să evit chestiunea, e vorba și de impostura teribilă și destul de generalizată a sistemului academic în care trăim. E de ajuns să ne amintim de scandalurile de plagiat la vîrf, deci acolo unde nu te-ai fi așteptat. Pe de altă parte, ține și de o melancolie mai profundă, adică măsura în care noi ca ființe umane controlăm sau nu realitatea din jurul nostru și în ce fel cunoașterea noastră este iluzorie, iar prin asta nu vreau să spun că imposibilă. Eu cred că inclusiv ce fac științele sociale, și chiar cit au făcut la noi, tirși-grăbiși, sint lucruri care trebuie reținute undeva. În să ai nevoie de momente în care să trăiești relativitatea lucrurilor și să îți dai seama și cit sint ele de alunecoase și de incontrollable.

Mă gîndeam că de multe ori ne plîngem de critici, de faptul că ei ajung mai degrabă să răsfoiască un volum și spun: „Gata, știu despre ce e vorba, am lecturi în spate”, și atunci ați vrut să îi supuneți la un test, și anume să vedem care e acela care va citi pînă la capăt și își va da seama exact despre ce e vorba.

Da, poate fi și un test, dar poate fi și o chestiune de disonanță cognitivă, pentru că am urmărit piețe în care este destul de comun să publici cărți așa de groase. Dacă vă uitați la ce se întâmplă în Statele Unite sau în Germania, pur și simplu nu e surprinzător pentru nimeni. Cred că generația mea a crescut cu acest model.

Generația dumneavoastră... Cei care vor veni și care vor fi studenții dumneavoastră sint foarte obișnuiți cu variantele abreviate, le cer părinților nu varianta de 220 de pagini, ci pe cea de 48.

Aveți dreptate. Publicul școlar vrea să citească în 48 de pagini romane care se întâmplă în lumi îndepărtate, care nu le spun nimic, și pentru că noi avem o gramadă de romane țărănești, unele dintre ele foarte bune, dar la care este greu să te raportezi. Deci problema literaturii în școală este și că a pierdut de mult legătura cu sensibilitatea vie a tinerilor. Sigur, nu trebuie să demitți literatura importantă care s-a scris, dar trebuie să construiești o legătură cu ea. Faptul că literatura vie, care se scrie astăzi, nu are loc în școli, fie prin programe, fie printr-un sistem de întâlnire a autorilor cu publicul, este un lucru foarte prost și care pune un semn de întrebare asupra viitorului literaturii.

Ceea ce vreau să spun însă este că în alte părți există și genul acesta de public, care citește de plăcere și, iată, chiar într-o cultură care ni se pare pragmatică prin excelență, pentru că ne gândim că americanii nu pierd vremea cu romane de 800 de pagini, întrucît trebuie să facă bani. Ei, culmea este că acolo apar. Dar, sigur, noi nu sintem America, însă cine știe, poate la un moment dat vor apărea niște de relaxare și în societatea noastră.

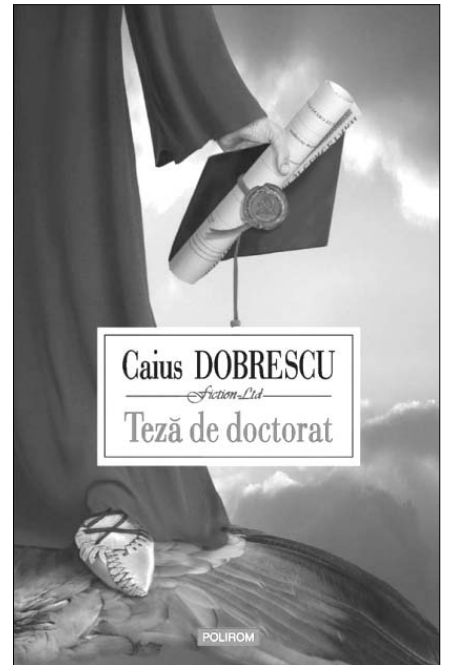
„Nu mă simt deloc minimalizat dacă mi se spune scriitor”

Vă aflați în juriul care acordă anual premiile „Observatorului cultural”, sînteți un scriitor între critici. Care ar fi rolul unui scriitor într-un juriu de critici? Le mai tempezează virulența, le explică mai bine ce se ascunde în spatele unei cărți? Cum vă simțiți acolo?

Trebuie să vă spun că eu nu mă simt deloc minimalizat dacă mi se spune scriitor, mai degrabă mă deprim în sinea mea dacă se întâmplă invers. În legătura cu felul în care am interacționat cu colegii mei din juriu, pot să vă spun că nu m-au ostracizat, nu s-au purtat cu mine ca și cu un intrus, un tip ciudat, și nu am simțit vreo diferență. Chiar a fost o atmosferă foarte colegială și relaxată.

Mă gîndeam la faptul că, în general, scriitorul pentru critic este prada, iar prada a ajuns să stea la masă cu criticii.

Iarși vă spun: în generația mea, în general nu prea exista această diferență. Scriitorii erau oameni cu o formație academică serioasă și care făceau ei înșiși ceva gen critică și istorie literară, uneori chiar ca profesioniști. Și eu lucrez într-o universitate, sint coleg cu membrii juriului măcar sub aspectul acesta, ca universitar. Deci există un fel de echivalare de status. Ce pot să vă spun e că, în general, criticii sint așa cu scriitorii cînd sint ei singuri la masă, față în față nu prea îndrăznesc.

» Sigur că e bine să exploatezi și exotismul, e un capital ca oricare altul, dar pe de altă parte, e greu să acceptăm căsuța în care sîntem puși. Adică ei sint spiritul, gîndirea inteligentă – și ia să îi vedem și pe ăștia care-s mai vii, ca niște maimuțoi agili.

FLORINA ILIS:

La Paris, sîntem în cel mai bun caz pe raftul „literatură din Est“

„Sînt invitată pe la diverse televiziuni pentru emisiuni. Răspunsul e același: nu!”, mărturisește Florina Ilis. În schimb, îi pare nespuse de rău că n-a putut să ajungă în acest an la întîlnirea scriitorilor de la Neptun, i-ar fi plăcut să vorbească cu Orhan Pamuk. Cînd a fost în Israel, la un tîrg de carte, odată cu lansarea romanului *Cruciada copiilor* în traducere ebraică, l-a întîlnit pe Amos Oz și au schimbat cîteva cuvinte. Cînd povestește, Florina Ilis are o privire de copil fericit căruia i s-a împlinit, se pare, un mare vis. Ca o taină despre care însă nu vrea să vorbească, de parcă i-ar fi teamă că s-ar destrăma. După o oră de dialog, îți dai seama că e vorba despre cu totul altceva. Te învîluie cu discreția ei, cu modul nesofisticat de a fi, cu vorbe simple care nu pozează niciodată, cu răspunsuri bine încuiate care nu vin orice ai face. Un amestec de fragilitate și putere, de urme bine controlate de autoironie și conștiință bine conturată că aparține familiei de spirite eminesciene. Pentru Florina Ilis, omul-scriitor nu e decît un instrument care face să se nască o viziune despre lume, cu sensurile ei adînci, dizolvate în cuvinte care și-au găsit rostul. E ceea ce contează, punct. Despre instrumente n-ai ce spune mai mult. Poate doar că unele știu mai mult decît altele să capteze energiile unei clipe și ale unui loc. Aflată pentru o lună la Paris, unde a obținut o rezidență de creație la ICR, Florina Ilis scrie în fiecare dimineață și hoinărește în fiecare după-amiază, scriind altfel, în imagini: „Dacă n-aș fi fost scriitor, sigur aș fi fost fotograf”. Din fotografiile ei simți ce nu ți-ai fi închipuit prea ușor din niște imagini: în iunie, Parisul miroase a flori de tei.

Interviu realizat de
Cristina Hermeziu

Ce poate face un tînăr scriitor român o lună de zile la Paris?

La Paris mă simt cumva ca acasă, nu știu de unde îmi vine asta. Umblu fără hartă, am un simț de orientare foarte bun, aș putea spune perfect. Dar culmea, în alte orașe mă folosesc de hărți, chiar îmi place să le consult. Fără hartă, la Paris nu mă întorc niciodată pe același drum, am o viziune spațială foarte largă, ca și cum aș scana toată zona. Sînt locuri cu foarte multă poezie. De exemplu, insula Saint Louis. Cartierul Saint Germain, pentru universități și librării. Muzeul Evului Mediu, unde am intrat de trei ori. Îmi

„ÎNTOTDEAUNA CĂRȚILE CARE N-AU FOST PUBLICATE AU GENERAT ALTE CĂRȚI LA RÎNDUL LOR”

Cartea la care lucrați (mister total!) avea nevoie de Paris?

Da, avea nevoie și de Paris. Pentru că îmi doream să citesc anumite cărți pe care le-am găsit aici la Paris. Mai ales pentru cărți, dar și pentru o liniște creatoare pe care am găsit-o la ICR și pe care acasă, la Cluj, n-o găsesc decît în timpul vacanțelor școlare, cînd lucrez într-un mod compact. Lucrez, e adevărat, și în timpul săptămîinii, dar slujba pe care o am la bibliotecă, în contact permanent cu oamenii, presupune un mare consum de energie, așa încît prefer pentru scris simbetele și duminicile.

Aveți sentimentul că paginile pe care le-ați scris aici nu se lăsau scrise astfel decît la Paris, sau la un moment dat lumea care se naște din cuvinte pare altă de autonomă, încît poate fi scrisă oriunde?

Sînt lucruri pe care le-am nuanțat prin prisma a ceea ce am citit la Paris. Și mi-au venit, cred, cîteva idei foarte bune care cred că nu mi-ar fi venit la Cluj. Mersul lucrurilor ar fi fost cu totul altul.

Cărțile devin, în palimpsest, un jurnal de idei, un jurnal de călătorie...

Da, dacă știi să le citești printre rînduri. Cît am stat aici, la Paris, am fost invitată la ICR din Viena pentru o lectură publică în limba germană a cîtorva pagini din *Cruciada Copiilor*, în fața unui public vienez nu neapărat din zona de interes românesc. Cele cîteva zile la Viena mi-au prins bine tot pentru o documentare pentru cartea la care lucrez. Iată, dacă știi să citești printre rînduri, cărțile unor scriitori, mai ales ale celor care nu vorbesc despre ei înșiși, pot să constituie un soi de jurnal de idei sau de călătorie, de evoluție interioară.

Țineți un jurnal al scrisului?

Țin un jurnal care nu se referă neapărat la scris. Un jurnal de idei: aici, la Paris, mi-a venit ideea unei cărți pe care nu știu dacă am s-o scriu vreodată, dar în jurnal am scris multe pagini despre ea. În acest jurnal apar probabil și lucruri care nu vor apărea niciodată în cărți, dar de aceea îl și scriu, din boala scrisului...

se insera în această mișcare de idei, pentru a deveni vizibilă, pentru a atrage atenția?

Nu cred că acum există o astfel de șansă. Am mai remarcat ceva. La Gallimard, există o serie de poezie care cuprinde de la A la Z marea poezie tradusă din toată literatura lumii: poeții români nu există... Eu m-am dus să caut un volum de Emily Dickinson, mă interesa varianta bilingvă, am găsit imediat. Erau rafturi întregi cu poeți și nici un poet român.

Cine ar trebui să facă ceva în acest sens?

Autoritățile române din domeniul culturii... S-a ocupat cineva să discute cu Gallimard, căroa le-ar da bine, pentru prestigiul colecției, să aibă măcar și un poet român acolo?

Pentru un tînăr scriitor român venit la Paris e o neputință, un orgoliu rănit?

E o durere. Aș fi vrut foarte mult să vad un nume românesc în acea serie de poeți. Eu iubesc foarte mult poezia românească, întotdeauna m-am inspirat din lirismul și din expresivitatea limbii române.

Dacă ați fi un șef în domeniul culturii, pentru ce poet v-ați duce să bateți la ușă la Gallimard?

E o întrebare dificilă, nu pot alege. M-aș bate pentru toți: îl iubesc pe Eminescu, dar îmi plac și Barbu sau Nichita Stănescu. În seria respectivă nu sînt neapărat

place foarte mult Sainte-Chapelle, preferata mea dintre toate capetele Parisului. La Paris am intrat zilnic în trei-patru librării: mă interesează ce se publică, vreau să aflu care sînt ultimele apariții. Nu pot cumpăra tot ce am văzut, dar mi-am dat seama care e pulsul, care este mișcarea de idei a momentului.

Care e pulsul momentului în librăriile pariziene?

Mi-am dat seama că spațiile acordate literaturii române sînt inexistente. Nu există un raft dedicat literaturii române. În cel mai bun caz sîntem pe raftul „literatură din Est”, fără nici o demarcație, ca să-ți dai seama că există acolo și literatură română. Apoi, nu avem o librărie românească. Am văzut în schimb o librărie poloneză, foarte bine plasată, pe Saint Germain, un loc foarte vizibil. O librărie românească ar da o vizibilitate foarte mare literaturii române.

Dar tematic cum stă literatura română vizavi de pulsul de la Paris?

Nici tematic literatura română nu prea se situează în actualitatea europeană. Revoluția din mai '68 și trecutul colonialist al Franței, la care se adaugă problema terorismului marchează acum și teme literare.

Nu sînt totuși teme cefemere, unele aniversare, altele punctuale?

E adevărat, dar pe de altă parte pot genera un fel de trambulină pentru un anumit tip de literatură.

Ce șansă are literatura română de a

Ce anume s-a întîmplat la Paris de a ajuns pagină de jurnal și idee de carte?

(rîde) Scrie acolo, în calculator, de unde pot foarte ușor să dau „Delete”, „Are you sure?”, „Yes”...

Dar n-ar fi păcat?

Nu, de ce? Nu e păcat pentru nici o carte care nu apare. Fiecare carte are rostul și destinul ei. E o idee ciudată din partea unui scriitor, dar asta alimentează nu un mister, ci o dorință de a cunoaște. Întotdeauna cărțile care n-au fost publicate au alimentat o nevoie de a afla și au generat alte cărți la rîndul lor.

De unde vine reflexul permanent de apărare, extrem de eficient, al Florinei Ilis?

Nu știu. Poate pentru că-mi place să joc șah...

Și mie îmi place să joc șah...

Atunci remiză? Dar să știți că știu și să pierd...

poetii pe care-i mai citește cineva: de exemplu pe Aragon, pe Pablo Neruda nu-i mai citește nimeni, nu se cumpără în fiecare zi, dar e o serie care „clasificază” și orientează cititorul prin faptul că ei există acolo.

La ce scriitori francezi v-ați oprit în librăriile Parisului?

Eu am terminat franceza la Universitatea din Cluj, îmi place să-i recitesc pe Pascal, Rousseau, autorii clasici și romantici. Apoi Proust, am acasă toată seria *Timpului pierdut*... Redeschid și recitesc câte o pagină. Dintre contemporani, Michel Houellebecq îmi place ca scriitura.

Vă atrage poate și zona sa vizionară inspirată din science fiction?

Exact. Se apropie de orizontul din afara vizibilității, lucruri care există întotdeauna, dar care nu se văd...

Ce fel de copilărie a avut Florina Ilis?

Una foarte fericită. E păcat că uităm ce știam așa de bine în copilărie, să fim fericiți. E o aptitudine pe care o uităm când ne facem mari.

Chiar și Florina Ilis a uitat-o?

Nu. Cred că am mai păstrat un pic din ea. Poate asta m-a ajutat să cunosc suflul copiilor din *Cruciada copiilor*.

Cartea e scrisă de un copil?

(*ride*) E scrisă de toți copiii de acolo, de fiecare în parte.

Cum vă raportați la misterul acesta al scrisului?

Nu știu, scrisul poate deveni o „meserie”. Dar dacă în interior nu există ceva care îți spune că scrisul este sensul vieții tale, rămâne o meserie „învățată”. În zilele noastre sînt foarte mulți oameni care scriu „bine”, se exprimă foarte bine în scris, își ordonează foarte bine ideile, dar asta nu face din ei niște scriitori. Cred că, în plus, un scriitor trebuie să aibă această flăcără interioară și să facă din literatură nu doar un mod de a exprima sentimentele proprii sau ale celorlalți, ci un mod de a înțelege sensul lumii. Cei care citesc ajung să înțeleagă sau să-și dorească să înțeleagă acel sens. Este ceea ce diferențiază adevărata literatură de creațiile unora și altora care scriu bine, fac din scris o meserie.

Există astăzi, după părerea dumneavoastră, în literatura română, mulți astfel de „meseriași” ai scrisului?

Să știți că mă refer și la public. Sînt oameni care scriu foarte bine. Există deja un exercițiu al scrisului: emailurile, discuțiile online, blogurile dau un bun exercițiu al scrisului, iar unii pot să facă din asta un fel de meserie. Literatura nu este numai atât, scrisul nu este numai atât. E în primul rînd vorba de chemare.

Ați avut-o dintotdeauna?

Am avut-o și am descoperit-o destul de repede.

Ce înseamnă... repede? Ați fost dintre acei copii care învăț să scrie și să citească înainte de vreme?

Nu, am învățat să scriu și să citesc în clasa I. Am învățat apoi să „citesc” și altceva decît cărțile de școală. Primul roman l-am scris însă la 16 ani.

Despre ce povestea romanul?

(*ride*) Nu-mi place să vorbesc despre mine... Probabil aș fi făcut literatură autobiografică dacă-mi plăcea să vorbesc despre mine.

Florina Ilis nu e niciodată un personaj?

Nu, nu e niciodată un personaj, și în același timp e toate personajele. Inclusiv țiganka dada Angelica din *Cruciada copiilor*... Asta e fascinant. Nu neapărat să trăiești atîtea vieți sau experiențe, ci să ajungi la esența personajului: chiar dacă apare doar pentru cîteva secunde, cititorul să vadă în el un om viu.

Singele acesta viu nu vine din „personajul” Florina Ilis, care s-a întîlnit poate pe stradă cu dada Angelica?

Ba da, și s-a întîlnit chiar la ea acasă! Sînt lucruri pe care le văd, le înregistrez, intră în universul meu interior, acolo se creează și ies la suprafață cînd e nevoie.

Ce căutați la dada Angelica acasă?

(*ride*) M-am dus să mă documentez, nu?

Să vă ghicească în palmă...

Nu, chiar să mă documentez, dar cum nu puteam să fac o „programare de documentare pentru roman”, m-am dus cu un scop... personal!

Ce v-a spus despre Florina Ilis dada Angelica?

Nu mai țin minte... Nu cred că eram atentă la cuvintele ei, ci la felul în care vorbea, la atmosfera din jur, la personajul real dada Angelica...

Nu v-a prezis succesul personajului ei și al cărții?

Despre asta nu cred că mi-a spus nimic... (*ride*)

Cum v-a schimbat succesul cărții? V-a adus niște prietenii literare?

Sper că succesul cărții nu m-a schimbat în nici un fel. Prietenii literari au rămas cei de la Cluj. Dar e vorba de situația reală din România. Eu trăind la Cluj, mă întîlnesc foarte rar și adesea în străinătate cu scriitorii de la Iași sau de la București pe care i-am cunoscut, ne-am apropiat și mai schimbăm cite un mail. Cu Florin Lăzărescu m-am cunoscut la Paris, ne-am simțit foarte bine, am stat de vorbă, dar probabil ne vom mai vedea la un viitor tîrg de carte sau în străinătate. Marea majoritate a scriitorilor cunoscuți, mediatizați sînt la București, unde se întîlnesc între ei mai ușor, au loc mai multe manifestări literare...

Vă lipsesc manifestările literare?

Pe de o parte, da... Dar mă gîndesc că în felul acesta îmi rămîne mai mult timp

pentru scris, mai ales că am și o meserie în afara scrisului, lucrez la Biblioteca Universitară din Cluj.

Prin menirea sa, scriitorul autentic e condamnat la o mare singurătate?

Dacă ne uităm în istoria literaturii universale, e adevărat. Mulți au recunoscut că atunci cînd au devenit celebri, ofensiva de marketing care a urmat i-a consumat. Eu încerc să-mi păzesc cu destul de multă încredințare nu izolarea de lume – pentru că mă inspir din lume –, ci singurătatea creatoare.

Cei care vin la biblioteca din Cluj să caute cărți se întîmplă să o caute și pe scriitoarea Florina Ilis?

Se mai întîmplă: în mai a venit un traducător spaniol care recent a tradus o piesă de Eugen Ionescu scrisă în franceză, el i-a dat și versiunea românească, și versiunea în spaniolă. Auzise de mine și m-a căutat. Vin și studenții cu una dintre cărțile mele să le dau autografe. Pentru mine asta e bucuria cea mai mare: în momentul în care vin cu o carte a mea pe care au citit-o, mă bucur pentru ei că citesc pentru că citesc, nu pentru că e neapărat vorba despre cartea mea. Lumea cărții le dă o putere în plus de care nu toți sînt conștienți.

Ce carte v-a schimbat și cînd?

Citeam ca toți copiii: toată seria lui Jules Verne, Dumas, din ceea ce se găsea în biblioteca școlii sau cea orășenească din Oradea. În liceu, am atacat cărțile „serioase”: citeam literatură engleză din epoca elisabetană, l-am căutat pe Eckermann, *Convorbirile cu Goethe*.

Cum le alegeți?

Foarte simplu: erau în acces liber la biblioteca orășenească din Oradea. Rafturile erau ordonate pe edituri: știam că Editura Univers înseamnă cele mai serioase cărți! Luam cărțile la rînd de pe raft, raft cu raft...

Aveați o normă de rafturi? Cite rafturi ați citit la Oradea?

(*ride*) Multe... Țin minte că am vrut să citesc la un moment dat revista „Familia” din Oradea unde publicase Eminescu. Voiam pur și simplu să văd cum arăta. Era înainte de '89. Mi s-a explicat că trebuie să fac o cerere la directorul școlii din Oradea ca să am acces la revista „Familia”. Mi s-a părut atît de ciudat că n-am voie să o citesc: faptul că erau cărți ascunse, care nu erau în raft liber, a fost pentru mine un șoc! Am făcut programare la directorul școlii, am făcut cererea și el s-a uitat ciudat la mine: „De ce vrei să citești așa ceva? De ce nu te pregătești pentru treaptă?”. Eram în clasa a X-a, pe atunci se dădea examen ca să mergi mai departe...

La Sorbona, ce rafturi ați luat la rînd?

Surpriza mea a fost că nu sînt prea multe cărți în acces liber la raft... Iar în sala de periodice voiam să citesc ultimele numere din magazinele literare ale Franței. M-a surprins, erau în urmă cu două trei luni. Pentru cartea la care lucrez acum am citit cărți legate de memorie și de identitate.

FOTOGRAFI DE FLORINA ILIS

Place de la Concorde

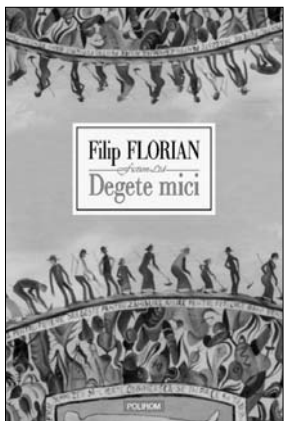

Luvru

Vechiul Paris

„Senzația mea e că se decît se jeleşte că s-ar

Interviu realizat de George Onofrei

Spuneai că, pentru România, termenul de trei luni pentru ca o editură să citească un manuscris este unul extrem de lung. Se scrie totuși mult peste posibilitățile unui editor de a citi, nu crezi? Ti-ai mai schimbat părerea?

Cred că am spus asta cu foarte mult timp în urmă. Sincer, m-a și mirat auzind-o cum că așa fi spus-o eu, dar parcă îmi amintesc de ea, mi-o asum. Mi-am revizuit de atunci părerea într-o anumită măsură: adică, pe de o parte, e clar că editurile au nevoie de suficient timp, iar cantitatea de manuscrise bănuiesc că este imensă la editurile importante, dar pe de altă parte, cred că ar putea exista și forme diferite de lectură. Atunci când am spus trei luni nu m-am referit la perioada în care editura pur și simplu s-a hotărât, vrea cartea, eventual o și redactează în timpul acesta, ci m-am referit la o primă lectură. Dintr-o sută de manuscrise, știi că nu pleacă la coșul de gunoi măcar zece. Asta nu înseamnă că acele zece vor deveni cărți, dar este o primă sortare. La asta m-am referit la acea vreme.

Plecăm de la sortare și ajungem la momentul în care apare cartea. Cum vezi relația autorului cu promovarea cărții sale? Te întreb asta pentru că există tabăra acelor care spun: „Cartea a apărut, editura m-a publicat pentru că sînt bun, să o promoveze”, și sînt și cei care aleg să se implice și să facă ei în primul rînd ceva pentru carte. În care tabără te-ai înscrie?

Sincer, fără conotația aceasta ușor ironică, m-aș înscrie în prima. Sigur că nu spun

că e treaba editurii, nu-mi pasă, nu mă interesează, dar pe de altă parte recunosc că nu îmi place să fac eu asta. Cred că treaba mea e să fac tot ce pot eu pînă am terminat cartea. Acolo este într-adevăr treaba mea și acolo, dacă se întâmplă să o dau în bară, o dau în bară pe limba mea, pe terenul meu. Promovarea chiar nu cred că mă privește. În măsura în care o editură are un plan foarte exact de promovare a cărții, pe care mi-l propune, eu sigur că nu am cum să nu mă supun lui și să nu merg cot la cot cu oamenii editurii care fac asta, dar chiar mi se pare un pic jenant să dau eu din coate pentru carte. Cred că dacă ea în sine nu reușește să se impună, degeaba mai dai din coate. Nu poți să o faci mai bună decît este de fapt.

Cînd crezi că are și cînd crezi că nu are legătură valoarea unei cărți cu numărul de exemplare vîndute?

E foarte mișto întrebarea, dar îmi vine greu să răspund. E o chestiune pe care cred că nu a desclicat-o nimeni pînă în ziua de azi. Și nu nimeni în România, ci nimeni nicăieri. Sînt faimoasele jurizări ale editurilor britanice în căutarea mai ales a unor debutanți, unde teoretic sînt oameni cu o experiență fabuloasă – și cu toate astea chiar și acolo sînt surprize uluitoare, adică ori iau mari plase cu autori pe care mizează, ori, dimpotrivă, resping oameni care ulterior ajung mari nume. Chiar nu îmi dau seama. Probabil că există, ca în orice situație, o cale de mijloc, undeva trebuie să se unească valoarea cărții, calitatea ei literară și, în același timp, accesibilitatea ei la public. O literatură foarte savantă, făcută de amorul artei și doar pentru literați, nu are cum să vizeze să se vîndă în zeci de mii de exemplare. Nu

vreau să spun că trebuie să faci o concesie, ci că, dacă scrii într-un asemenea fel, nu ai cum să sperii că se va vinde în zeci de mii de exemplare.

Ducem lipsă sau avem din belșug autorități critice care pot împune pe piață o carte?

Cred că mai degrabă ducem lipsă. Avem un fel de stil monoton și egal. Sigur, sînt distincții, dar pînă la urmă modalitatea e aceeași de ani și ani. Nu cred că revistele strict culturale mai au vreun efect în privința numărului de exemplare vîndute. Ele, ca să fim sinceri, sînt scrise de scriitori pentru scriitori, sînt într-un cerc mai mult decît foarte închis.

Ca și mare parte din literatură.

Și asta e adevărat. Chiar nu cred că în zona asta se mai pot face tone și tone de chestii pentru a găsi calea către public. Din păcate, de multe ori numărul foarte mare de apariții al unor edituri cred că parazitează, blochează pur și simplu serviciul de promovare. Îmi imaginez că atunci cînd ai sute de cărți pe an de promovat, la un moment dat nu mai poți să fii inventiv pentru fiecare titlu, te blochezi, devii vrînd-nevrînd ușor repetitiv, ușor stereotip. Cred că aici într-adevăr se mai pot face multe.

Bruma aceasta de cititori de literatură contemporană o vezi în creștere sau continuă să formeze un grup ciudat, undeva pe Marte, rupt de realitățile românești?

Pot să răspund strict pe intuiție, pentru că realmente nu cunosc. Nici nu am acces, nici nu mă preocupă studiile de genul a-cesta, nici nu mă întîlnesc cu foarte mulți

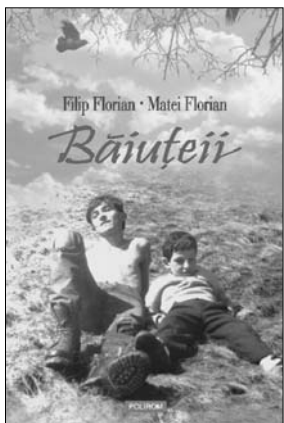
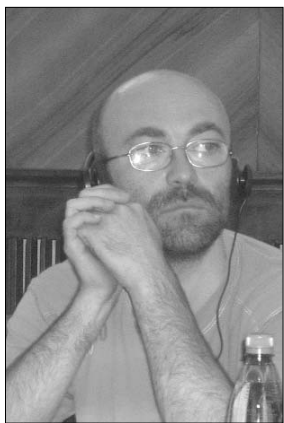
autori ca să discut despre asta. Dar pe intuiție, eu cred că e în creștere. Senzația mea e că se citește destul de mult, oricum, mult mai mult decît se jeleşte că s-ar citi în România.

Crezi că literatura română are șanse în următorii zece ani să devină o modă? Și dacă da, avem deja cărțile cu care să împunem chiar și un val de exotism?

Nu cred că putem vorbi la nivelul acesta de masă, populații nesfârșite care se înnebunesc după literatura română. Și nici nu cred că este cazul cu o literatură, ci eventual cu unii autori. În același timp, un lucru de care eu sînt convins că se petrece este că literatura română, prin tot mai mulți autori, începe să existe, este pe piața cărților. Asta deja este un lucru mare. Nu trebuie să sperăm la succese cu totul și cu totul uluitoare, ci trebuie să nu mai avem jena aceea nesfârșită că, atunci cînd intrăm în librării occidentale, pur și simplu nu există autori români. Simplul fapt de a fi acolo cred că este nemaipomenit. În fond, dacă plăcerea cititului – care în țări ca Germania, Austria, Elveția, Franța există categoric – e satisfăcută de cărțile acestea, viitorul este roz.

Într-o dezbatere de anul trecut, de la Tescani, organizată de Florin Lazărescu, Bogdan Ghiu, împreună cu Pro Helvetia, s-a născut ideea că ceea ce am avea noi mai bun de exportat chiar și în literatură ar fi o carte despre revoluția română, care nu a apărut încă.

Contează cu siguranță și tema unei cărți. Însă o asemenea idee presupune din start faptul că toți oamenii care scriu, scriu la fel de bine sau de rău. E vorba de un fel de egalizare a valorilor, iar problema

„EU SÎNT ACELAȘI, LA FEL DE OCHELARIST, LA FEL DE CHEL, NU SCRUI NICI MAI BINE, NICI MAI RĂU”

Am să te confrunt în final cu trei lucruri care circulă pe Internet despre tine. Încep cu site-ul www.blanca.ro: „Filip Florian, primul scriitor român care are șansa să se îmbogățească din drepturile de autor”. Te-ai îmbogățit?

Pot să spun că, din fericire, de circa doi ani și jumătate trăiesc strict din asta, ceea ce este categoric un lucru minunat. Faptul că nu am servicii și că pot să fiu liber este fabulos de-a dreptul.

Nu te obsedează ideea că nu ai carte de muncă?

Pe mine mă obsedează să nu am carte de muncă. Sînt extrem de fericit pentru că supraviețuiesc așa. Pe de altă parte, am datorii, din fericire nu imense, dar e foarte greu să trăiești. Practic, împreună cu soția și cu băiețelul

meu, fac lună de lună o echilibristică să plătim facturile. Însă îi mulțumesc lui Dumnezeu că pot trăi așa, fără slujbă, dar a se spune că m-am îmbogățit e de-a dreptul ridicol.

Pe un alt site: cărți de Noica, Filip Florian și Mircea Cărtărescu vor fi publicate în străinătate în 2008. Ai ajuns printre clasici, unii în viață, ce-i drept.

E un pic caraghios și, sincer, mă mîhnește pentru că lucrul acesta pe mine nu mă atinge nici în bine, nici în rău. Eu îmi știu măsura, știu că de multe ori apar niște înșirui de nume în care poți fi pus anapoda. Eu sînt într-o stare de echilibru cu mine, dar mă mîhnește faptul că asemenea chestiuni îi ating uneori pe oameni mai mult sau mai puțin apropiați de mine, care cumva își schimbă poziția față de mine, și asta mi se pare anormal. Eu sînt același, la fel de

ochelarist, la fel de chel, nu scriu nici mai bine, nici mai rău, fumez la fel de mult, nimic din mine nu s-a schimbat, însă mă doare cînd oamenii își schimbă atitudinea ca și cum așa fi cu ceva mai breaz dacă sînt într-o asemenea companie care, firește, te flatează.

O admiratoare înfocată a ta, o jurnalistă, te numește pe blogul ei: „Filip Florian, singurul și adevăratul scriitor apărut în ultimii zece ani”.

Bănuiesc că mulți alți scriitori au asemenea admiratoare și admiratori care pe blogurile lor scriu asemenea chestii. Sigur că nu ai cum să nu te bucuri. Este una dintre micile răsplăți ale muncii aceleia cumplite care e scrisul, o combinație foarte bizară de bucurie, trudă și chin imaginabile, iar lucrurile acestea sînt ca o bomboană gustoasă, să zicem.

citește mult mai mult citi în România“

noastră reală ar fi că nu știm să ne alegem subiectele. Ceea ce nu cred, mi se pare o gogomănie. Eu cred că o carte este făcută în aceeași măsură de temă și de felul în care e scrisă, iar un cititor adevărat gustă și scriitura, și atmosfera, nu e înnebunit doar de temă. Pentru asta sînt, slavă Domnului, documentare și numeroase alte moduri de a afla mai multe despre un subiect. Iar literatura tocmai asta își propune: să nu fie un documentar și atît.

Cum ai ajuns să te cunoști cu Atilla Bartis și György Dragomán și ce simți că vă leagă în mod fundamental?

Cu Atilla Bartis m-am cunoscut în mai 2006, la Berlin, și pot să spun, chiar fără nici un risc de a mîncă bors, că după o zi îl consideram unul dintre vechii mei prieteni. De ce? E greu de spus. Sînt lucruri care se simt, ca în îndrăgostire, nu îți trebuie o logică în marile împrieteni. Pe György Dragomán l-am cunoscut anul trecut în iunie, cu o zi înainte de a veni în Iași. Nu trebuie să faci ceva a-nume, ci pur și simplu constai cu mare încîntare că vorbești aceeași limbă, și mă refer pe de o parte la fericitul caz că putem vorbi limba română, iar pe de altă parte, avem aceleași mentalități, aceleași idei, aceleași obsesii. De exemplu, una dintre marile obsesii ale lui György Dragomán este că în Ungaria arhivele Serviciilor Secrete comuniste nu sînt de fapt accesibile. Cred că este o problemă destul de comună și de asemănătoare. Nu doar că e comună țărilor, în suferința individului György Dragomán pentru că această problemă nu e rezolvată e și suferința mea în România, fiindcă și eu sînt un obsedat al acestei probleme. Cred că așa se nasc prietenii.

Ai fost rugat la un moment dat să numești cîtiva autori români pe care i-ai

» **Eu cred că o carte este făcută în aceeași măsură de temă și de felul în care e scrisă, iar un cititor adevărat gustă și scriitura, și atmosfera, nu e înnebunit doar de temă. Pentru asta sînt, slavă Domnului, documentare și numeroase alte moduri de afla mai multe despre un subiect. Iar literatura tocmai asta își propune: să nu fie un documentar și atît.**

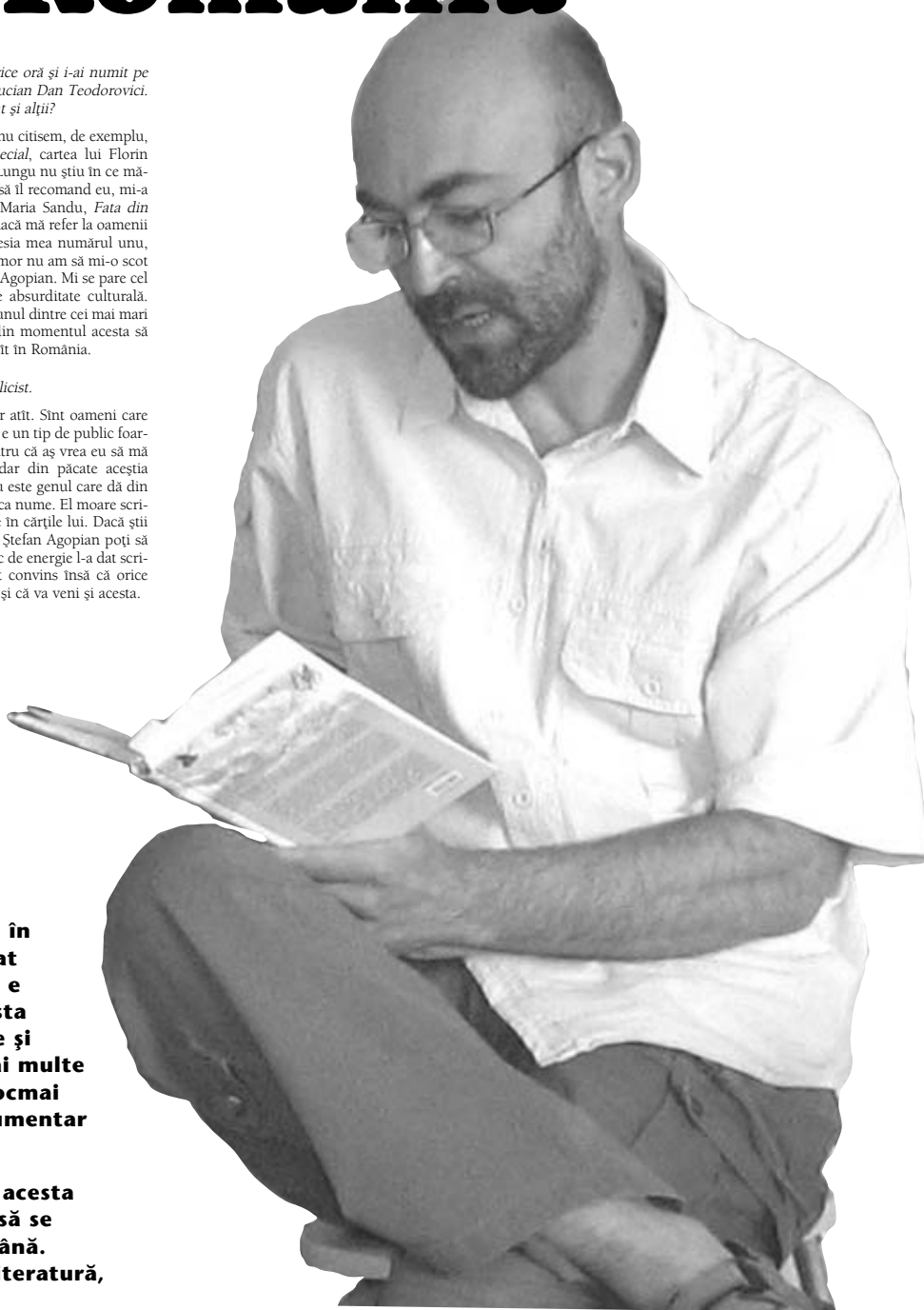
» **Nu cred că putem vorbi la nivelul acesta de masă, populații nesfîrșite care să se înnebunească după literatura română. Și nici nu cred că este cazul cu o literatură, ci eventual cu unii autori.**

recomanda la orice oră și i-ai numit pe Petre Barbu și Lucian Dan Teodorovici. S-au mai adăugat și alții?

Sigur că da. Atunci nu citisem, de exemplu, *Trimisul nostru special*, cartea lui Florin Lăzărescu, pe Dan Lungu nu știu în ce măsură mai este cazul să îl recomand eu, mi-a plăcut cartea Anei Maria Sandu, *Fata din casa vagon*, și asta dacă mă refer la oamenii de vîrsta mea. Obsesia mea numărul unu, pe care pînă am să mor nu am să mi-o scot din cap, este Ștefan Agopian. Mi se pare cel mai flagrant caz de absurditate culturală. Este inadmisibil ca unul dintre cei mai mari scriitori din lume din momentul acesta să nu fie cunoscut decît în România.

Cel mult ca publicist.

În România nu doar atît. Sînt oameni care îl adoră. Ce-i drept, e un tip de public foarte rafinat, și nu pentru că aș vrea eu să mă includ printre ei, dar din păcate aceștia sînt, pentru că el nu este genul care dă din coate să iasă în față ca nume. El moare scriind, ceea ce se vede în cărțile lui. Dacă știi să citești o carte, la Ștefan Agopian poți să vezi că și ultimul pic de energie l-a dat scriind acea carte. Sînt convins însă că orice lucru are ceasul lui și că va veni și acesta.

AUTOAREA

Ioana Nicolaie s-a născut la 1 iunie 1974 în orașul Sîngeorz-Băi, județul Bistrița Năsăud. A absolvit în 1997 Facultatea de Litere a Universității București, iar în 1998 a terminat cursurile de masterat ale aceleiași facultăți. După absolvire, a lucrat în învățămînt, presă și în domeniul editorial.

A debutat cu volumul de versuri *Poză rețușată* (Editura Cartea Românească, 2000), în urma cîștigării concursului de debut.

În 2002 a publicat volumul *Nordul* la Editura Paralela 45.

În 2003 a publicat volumul *Credința* la Editura Paralela 45.

În 2006 a publicat la aceeași editură volumul *Cenotaf*. A fost inclusă în volumele colective *Ferestre 98*, Editura Aristarc, 1998, *40238 Tescani*, Editura Image, 1999, *Generația 2000*, Editura Pontica, 2004, și *Cartea cu bunici*, Editura Humanitas, 2007. Cărțile autoarei au fost nominalizate la premiile ASPRO, la cele ale Asociației Scriitorilor din București și la premiile revistei „Observator cultural”.

În 2005 a publicat romanul *Cerul din burtă*, Editura Paralela 45. Volumul a fost declarat „Cartea lunii iulie” de către revista „Orizont” din Timișoara și a fost nominalizat la Eastern European Literature Award, premiu dat de Bank Austria Creditanstalt și Kulturkontakt Austria, în cooperare cu Wiesner Verlag.

A publicat în 2008 cartea pentru copii *Aventurile lui Arik* la Corint Junior.

A scris textul albumului *București, metropolă europeană*, Editura Noi Media Print, 2005.

Der Norden (Nordul) a fost publicat de Pop Verlag, Germania, în 2008.

Prezentă în mai multe antologii străine dintre care: *Poésie 2003: Roumanie, territoire d'Orphée* éditée par le Théâtre Moli re/Maison de la Poésie de Paris, 2003, și *New European Poets*, Graywolf Press, Minnesota, 2008.

Invitată la festivaluri internaționale de poezie în Slovenia și Italia. A susținut lecturi publice la Literaturhaus Stuttgart și în cadrul Tîrgului de carte din Leipzig. Prinsă în proiectul de promovare a literaturii europene Metropoezia, derulat în Varșovia în 2008.

Dorothea Fleiss, artist plastic din Germania, a realizat, plecînd de la ciuteva poeme din *Der Norden*, mai multe cărți-obiect, expuse apoi la importante manifestări internaționale de artă.

Selecții din versurile autoarei au apărut în Franța, Anglia, Germania, Austria, Canada, Suedia, Polonia și Bulgaria.

Ioana Nicolaie

O pasăre pe sîrmă

24

Afacerea se dovede, în scurt timp, colocalor de salvare. După ce vînduseră primele eugenii și primele beri, merseșeră iar după marfă. Puținul pe care-l cîștigaseră îl reinvestiră. În cîteva săptămîni reușiră să scape de datorii. Sabina își luă abonament la troleu. Eman, împăcat, își redescoperi gateretele. Îl preocupă forma lui fizică, voia să arate cit mai bine.

Coloșii de cămin începură, pe rînd, să le bată la ușa. Nu țineau seama de vreun orar. Cereau biscuți dimineața, veneau după sucuri după-amiază, mîncau ciocolată pe seară, aveau nevoie de bere la petrecerea care se-ntindea pînă noaptea tîrziu. Sabina le învață numele, camerele, întîmplările. Cioc, cioc băteau la ușa, și ea, ca electrocutedă, sărea imediat. Nu conta că făcea curățenie, că-și transcria un curs la care lipsise sau că, mult după miezul nopții, dormea. Eman ieșise să facă aprovizionarea, sau poate că se întîlnea cu prietenii lui vechi, în oraș. În prima perioadă a căminului, credea Sabina, pedala, pe o bicicletă-tandem, în aceeași direcție. Încă nu începuse să se rotească, brusc și aiurea, ghidonul.

În anii petrecuți acolo, poveștile palierelor aveau să ajungă în camera 217 aiudoma unui covor făcut din straturi din

ce în ce mai colorate. Cite-un gest de la Erika, surisul frumos al unui băiat, iubita lui din liceu, camera unora de la chimie, fratele și sora de la 318, Dante, medicul înjurînd la meciuri aplecat pe fereastră, trandafirii lui Ioan pentru iubita lui maritată, plînsul teribil al Țiței, mirosurile de mirodenii orientale... Vali, basarabeanul, yoghina sau băiatul acela care s-a declarat, după o vreme, homosexual... Și alte istorii niciodată încheiate.

În povestea proprie, Sabina nu-și închipuia ziua în care-avea să-și pună balonzaidul albastru ca să meargă în centru. Pe Lipscații în ruine, spre fostele palate domnești. Nu-și va număra pașii, nu va vedea luciul cataramelor de la pantofi în bălțile rămase de dimineață. Pe lângă Curtea Veche se va reflecta în vitrine. Gîndindu-se cum locul acela fusese distrus și refăcut mai multe sute de ani. După năvăliri veneau cutremure, după domni încețoși avertile se risipeau în incendii. Și-apoi, vechile curți creșteau iarăși albe din praf, dar niciodată ca odinioară. În aceeași după-amiază avea să-i spună Roxane:

– Mama mi-a zis o dată, cînd mă pomenisem, din senin, adolescență, că dragoste și ca un șirag de mărgelă. Femeia trag-ntr-o parte, bărbatul în cealaltă. Dacă e echilibru, apele și culorile se văd mult

mai frumos. Dacă nu e acord fin, șiragul se rupe. Și mărgelile se risipeșe în praf.

Pentru Sabina, afacerea avea să însemne lungul anotimp al insomniei. Dar și mulțumirea că, iată, se descurcau mai bine în București. Lui Eman, însă, căminul avea să-i devină înctul cu înctul o povară. Nici aici nu-i foloseau la nimic studiile franțuzești...

(...)

Aprovizionarea o făceau și de două ori pe zi dacă era nevoie. În tot ce ținea de mîncare, Niro n-avea egal. Începuseră să aducă și supe instant, pateuri, napolitane, croissanturi. Cu băuturile au avut noroc: cu timpul le-au găsit din ce în ce mai la îndemînă. Dacă la-nceput mergeau după ele în Colentina, în ultimul an al afacerii ajunseseră să le ia chiar din fața liceului, din stația de autobuz. Apăruseră peste noapte trei barăci în care se vindeau mărfuri engros.

N-aveau să uite niciodată drumurile din primii ani, kilometrii mîrosind a bere și-a oboesală, strada Sportului pe care o străbăteau încovoiați într-un ianuarie incredibil de cald, în care Sabina ieșise doar în pulover. Dar și epidemia de gripă din al doilea an, cînd Eman plecase acasă și oasele Sabinei hotărîseră să-i iasă prin piele, cu febră și sîrșeală, și-o copleșitoare nevoie de somn. Era singură, și căminiiștii ciocăneau în răs-timpuri la ușa. Deschidea, pîrîndu-i-se că se mișcă pe o pilotă uriașă. Își simțea pleoacele ca de metal și nu reușea să adune trei cifre.

În starea aceea a ieșit să facă aprovizionarea. Nu-și mai amintea cum a așezat sticlele-n geanta uriașă, le-a pus pe cărucior și-a nimerit într-o furtună de zăpadă, iscată din senin. Ajunsesă o mînușă mare, împletită, aruncată de vijelie încolo și-ncoace. O durea tot corpul, era în visul în care, aidoma unei cești aruncate de la etaj, i se făcea țîndări tinerețea. Palmele Daciei aveau să adune resturile spre seară, ca să-i facă o frecție cu spirt. Farmacia era îngrozitor de departe. Gemenele din Basarabia, Ana și Ania, veniră cu niște antibiotice rusești, care aveau s-o pună neapărat pe picioare. Atunci, în zilele febrei, s-a gîndit pentru prima dată cit de ușor era, de fapt, să mori.

În lunile de mijloc ale căminului se mai aprovizionau și dintr-un depozit apărut dincolo de pod, lângă primele case din sat. Baraca părea mai zdravă făcută, nu doar o încropeală. Prin fereastra zăbrălită lumina se depunea ca un praf pe pungile cu zahăr și orez, pe borcanele de bulion, pe murături și pe marii saci cu făină vîrșată. Era iarnă sau primăvară, Sabina-și lua paltonul sau o jachetă de piele, chinezescă, răsturna sticlele goale în genți, Prigat amar și Skip, Cola, Pepsi și Fanta, le adăuga pe cele de bere, adunate din tot căminul, și trecea în dimineți albe sau în amieză ploioase spre podul care înmoda

partea aceea de București cu o alta, cartierul Pantelimon, văzut departe, ca o barieră de blocuri cu zece etaje.

Pășea liniștită pe lângă isteria vehiculelor în mers. Se imagina văzută de sus, pitică și fără chip, apoi se apropia tot mai mult, creștea, ajungea la înălțimea reală, la pîrul încă mai lung decît înainte, rămînea pe loc privindu-se-n ochii dureroși de încordare, ca să se rotească apoi ușor spre ea însăși, văzută din spate, trambalînd căruciorul ala prea mare, cu corpul scîzînd și devenind aidoma silu- etelor care-i ieșeau înainte.

Casele începeau pe partea opusă, scunde, cu aceiași pereți în nuanța chirpiciului. Puțin mai departe era o fostă alimentară, cu acoperiș de tablă și cu zăbrele zdrăngănit la ficcare deschiderea ușii. Acolo trebuia să miroasă a spirt și pe cimentul de jos sigur se imprimasera urmele.

Sabina se oprea la depozitul în gros și, de data asta, și en detail. Vedea prețurile de-afară – nu se mai schimbau decît foarte rar –, întrebîndu-se dacă avea să găsească tot ce-i trebuia, și-apoi aștepta după clienți asudați care încărcau în Dacia papuc cite douăzeci de lazi de Azuga. Erau trei vînzători: două femei – una cu ochi îngușți și vicleni, cealaltă spre patruzeci, probabil patroana sau – și un tînar deșirat care aducea lăzile sau mărfă cerută.

– Te ajut eu, îi zise fetei acesta din urmă, încă din primele zile... Și ea s-a gîndit că de ce nu, încă nu-l priveșe în față. În palma lui încăpeau trei Bergebin deodată, era o nimica toată să le pună în genți. Sabina platea și, plecînd, își ștergea totul din minte.

Femeia mai tînră o întrebă o dată ce făceau cu berile alea, cui le duceau. Și Sabina îi spuse, ca și celorlalți vînzători de dinainte, că au o mică afacere, erau studenți amîndoi și locuiau dincolo de pod, în cămin.

– A, da? N-aș fi zis...

O vreme fusese calmă, fără vreo uitătură piezișă. Sabina cerea, cealaltă își trecea degetele peste aparatul de calculat, era simbată, atîta și-atîta, la revedere, pe miine. Ironiile veniră treptat și ceva mai tîrziu. Vînzătorul cel tînar începuse să aibă și față, puțin tremurătoare, cu pîrul creț dîndu-i în ochi. Cîndva, prin martie – erau înfloriți corcodușii – Sabina auzi prima oară:

– Ți-a venit studenta!

Vînzătorul tăcuse incurcat. Și, cum avea multă treabă, ieșise să stivuiască lăzile goale. În ziua aceea n-o ajută deloc pe Sabina. Abia cînd fata ajunsesă pe pod, se opri ca să-și ștergă sudoarea.

– Frumusele, ți-a venit gagică! auzi Sabina încă o dată.

Cireșul de la colțul barăcii se scutura de floare. Femeia se uita la ea cu un fel de îndrjire.

– Nu mai am sucuri de grepfruit!
– Dar văd că mai sînt două lăzi acolo, în spate...

– Sînt vîndute, fetițo! Dacă te trezeai mai devreme...

– Mulțumesc, a zis nedumerită Sabina. S-a scotocit după bani și i-a pus vînzătoarei în palmă. Aceasta continuă să soarbă din nes. Îi dădu restul fără să o privească. Sabina ieși la gețiile ei de afară. I le-ncărcase de data asta ajutorul cel tînar. Care, între timp, și plecase. Nu dădu ochii cu el, nici pentru bună ziua, nici ca să-i mulțumească. Își luă marfa și se îndepărtă oboșită.

Pe alea ce dădea în curtea liceului, își păru aidoma unei frunze uscate. Dar gîndul se duse și ea strîns din dinți. Căruciorul era prost uns la o roată. Surîsul batjocoritor al vînzătoarei o însoțea. Unii oameni pur și simplu îți plac, alții nu. Ce-i cășunase totuși pe ea? Ce ce nu-i dăduse nenorocitul ăla de suc?

Ajunșă în cameră, desfăcu gețiile și-ncepu să aseze sticlele în Fram-ul străvechi pe care-l luaseră pe-o nimica toată din sat. Nu răcea mai deloc, n-avea congelator, dar măcar încăpea o grămadă de marfă în el. Îl țineau imediat după ușă, nu-i stînjea. Ordona sucurile, unele lîngă altele, făcu loc pentru Bergenbier și Azuga... Uimi-reau veni la scoaterea ultimelor sticle: patru prîgat de grepfruit! Incremeni cu ele în mînă. Pe astea sigur nu le cumpărase!

După-amiază îi spuse lui Eman că n-o să mai meargă peste pod niciodată. Și vînzătorul cel tînar rămase ca un imprimeu

pe o pungă. Cu vînzătoarea arțăgoasă alături, chinuindu-se să-l tragă spre ea.

25

Insomnia venea dinspre ceilalți și, ca un animal de casă, se culcușea la picioarele Sabinei. O simțea tupilindu-se în cămin, știa când se apropie de ușă, îi anticipa deseori bătaia, uneori foarte ușoară. Sărea din pat, de pe brațul strivit pe dreapta sub ea, de lîngă peretele rece care, cu timpul, avea să-i picure un reumatism la umăr. Deschidea, îl ruga pe studentul cu pricina să nu mai vină în miez de noapte, dar el nu-și aducea niciodată aminte.

Își luau vinul cînd petrecerea spărgea un hol în bucăți, își strîngeau piinea în brațe cînd descopereau că n-aveau nimic de mîncare, își strecurau plicurile de nes în buzunar ca să mai limpezească noaptele sesiunii... Sabina se întorcea lîngă Eman, în patul de o singură persoană. Uneori îi era frică. Știa că oricînd poate să viseze iarăși mîna care o sugrumă, din spate, în camera lor de cămin, în așternutul în care se vedea limpede și cumva de sus. Trebuia să se miște, ca să nu moară. Cu greu, după un timp nesfîrșit, reușea să-și clintescă talpa. Se trezea mereu cu aceeași durere în ea. Încă o dată scăpase!

(...)

Încă din prima lună a afacerii știură cît de important era să rămînă uniți. Se vedeau zilnic cu Marius și cu Daria, întîi

ca să vorbească sau să pună la cale încă o strategie iar apoi, iernile, să joace poker ceasuri în șir, după ce pe ușă lipiseră afișul cu: Sîntem la 417. Avem marfa acolo. De fapt, doar se prosteau. Sabina învățase așii, popii, valeții, damele... Deprinsese ușor regulile. Se-ășezau în mijlocul camerei și începeau jocurile din care nimeni nu câștiga. Pentru că la bătaie puneau monedele care, după valurile crunte ale inflației, ajunseseră să nu mai însemne nimic. La sfîrșit, după ore-nregi de tăiat cărți, suma derizorie ajungea iar în cutia din care aveau să și-o împartă în cealaltă seară.

Cu asta se distrară o iarnă, învățară aranjamente, reușiră uneori să și trișeze. Pe Sabina o amuza mai ales cînd pierdea. Așa era și-n viață, unii câștigau cît ai clipi și altora nu li se potrivea nimic, niciodată.

Poker-ul se termină în seara în care Sabinei i se făcu o propunere.

– E ceva serios, îi spuse sora brunetă de la 301.

Înainte de vizita aceea, abia dacă o văzuseră pe fata scundă și ștearsă. La cumpărături venea mai ales sora ei mai mică. Lua zilnic două croissanturi și două cola. Asta era un răsfăt. Aveau sigur părinți înstăriți. Puțini din cămin o duceau la fel de bine cu banii. Ba erau unii care ajungeau rarism la ei. Poate după vreu examen luat sau la vreo aniversare...

Nici Eman și Sabina nu dădeau iama în ce aveau la vînzare. În primele săptă-

mîni fusese vitală reinvestirea. Iar mai tîrziu, cîștigul îi ajută, de fapt, doar să trăiască. Modest, cu abonament RATB, cu mărul zilnic, cu legumele cumpărate cît mai ieftin din piața Obor, cu o ieșire la cinema și, un adevărat festin, cu cite-o salată mîncată în fast-food-ul nou deschis la Universitate... Știau amîndoi ce puteau să-și ia – plătind ca și ceilalți – din camera lor transformată în magazin. În unele zile beau cite un suc, în altele, mai rar, deschideau un compot cu ananas.

Eugeniile erau cîștigul cel mare. Foarte ieftine, se vindeau repede și nostalgic, cu fire ascuse trăgînd de copilărie, cu a-nii optzeci și miezul lor, cînd mîncarea dispăruse încetul cu încetul din alimentare. Sabina își amintea cum eugeniile cumpărate în clasa întii nu mai erau de găsit în clasa a doua. Cum turta dulce, pe care mama le-o aducea uneori, ajunseseră o pia-tră spărgătoare de dinți. Cum ultimii ani ai tibiutului conducător fuseseră, de fapt, ani de foamete.

Eugeniile de-acum erau altfel, mai proaspete, cu cremă mai multă. În zilele cu cursuri pînă seara, Sabina mîncă două sau trei, cu înghițituri rare. Nu se plîngea. Dacă i se făcea foame, mesteca gumă și totul se estompa...

În fiecare dimineață ciocăneau la ușile celor care cumpăraseră băuturi cu o zi înainte. Nu puteau aduce marfă fără să înapoieze sticlele goale. La 301 deschidea sora brunetă. Avea ochii cîrpiți

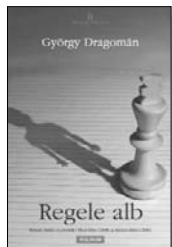
de somn. Mereu în pijama, bîjbîia după sticlele goale. De fapt, încă nu se trezise.

Îi miră, de aceea, s-o vadă, într-o seară, la ei la ușă. Mai ales că abia o recunoscuse. Schimbată total, cu părul aranjat, cu tocuri înalte și-o rochie mulată, era foarte elegantă. Avea unghii impecabile, părea frumoasă și rafinată. Mergea la serviciu. O aștepta mașina în fața liceului. Întră seara la Princess Casino. Clienții apăreau după zece. Își termina programul la patru dimineața. Simțea un fel de uzură, dar toată povestea o atrăgea. Erau oameni de necrezut de bogăți. Și nu doar chinezi sau străini veniți pentru o zi în București. Clienților aproape că nu le vorbea. Se străduia să fie mai mult un decor. E drept că expert, profesional.

– Nu e ușor să împarti cărțile de parcă ai cînta la pian. Și nici să fii confundată cu masa de ruletă de care te ocupi. Poker-ul lor prietenesc luă sfîrșit cînd fata brunetă îi zise Sabinei:

– N-ai vrea să lucrezi cu mine la cazinou? Tocmai a plecat o colegă...

Din seara aceea, cărțile de joc înce-meniră-n pachet. Sabina nu se angajă la cazinou. Și nici, cîteva luni mai tîrziu, ca damă de companie. Cineva, care lucra într-un astfel de loc, îi strecurase oferta sub ușă: „Căutam fete deosebite care să însoțească diverși oameni de-afaceri. Plătım inteligența și aspectul plăcut. E necesară fluența în vorbirea limbilor străine”.

Regele alb

Traducere din limba maghiară de Ildikó Gábos-Foai, ediție cartonată

În numai doi ani de la apariție, la prestigioasa editură Magvető din Budapesta, *Regele alb* a înregistrat un succes remarcabil, fiind publicat și/sau în curs de publicare în țări precum: SUA, Germania, Franța, Italia, Olanda, Israel, Finlanda, Suedia, Norvegia, Danemarca, Polonia, Grecia, Slovenia, Bulgaria, Slovacia, Croația, Serbia, Spania etc.

Bildungsroman plin de aventuri tragicomice relatate cu savoare ingenuității virstei fragede, volumul lui Dragomán a fost, vreme îndelungată, vedeta librăriilor maghiare.

Biografie

György Dragomán s-a născut în 1973 la Tîrgu-Mureș. În 1988 s-a stabilit cu familia în Ungaria. A studiat filosofia și literatura engleză la Universitatea Eötvös Loránd (ELTE) din Budapesta și lucrează la o teză de doctorat despre proza lui Samuel Beckett. De asemenea, i-a tradus pînă acum în ungurește pe Samuel Beckett, James Joyce, Ian McEwan, Irvine Welsh și Mickey Donnelly.

A debutat în 2002 cu *A puszttas könyve* (*Cartea desfacerii*), pentru care a primit premiul Bródy, acordat anual celui mai bun volum de proză.

Au urmat piesa *Nihil* (*Niciunde*, 2003) și romanul *A fehér kiraly* (*Regele alb*, 2005), pentru care i-au fost acordate premiile Déry Tibor și Sándor Márai. *Regele alb*, apărut anul acesta la Editura Polirom, se află în catalogele editurilor din toată lumea: Statele Unite (Houghton Mifflin), Marea Britanie (Doubleday), Germania (Suhrkamp), Franța (Gallimard), Italia (Einaudi), Olanda (Atlas), Israel (Modan), Finlanda (Otava), Suedia (Dorotea Bromberg), Norvegia (Pax), Danemarca (Borgen), Polonia (Czarne), Grecia (Livani), Slovenia (Didakta), Bulgaria (Ergo), Slovacia (Kalligram), Croația (Fraktura), Serbia (Evrodjunti), Spania și America de Sud (RBA), Brazilia și Portugalia (Intrinseca/Sextante).

GYÖRGY DRAGOMÁN, PENTRU „SUPLIMENTUL DE CULTURĂ”:

„Faptul că această carte apare în românește e ca o mică aniversare“

În 2002, schimbam canalele TV și am dat peste un interviu cu Helmuth Duckadam la televiziunea maghiară de stat, în cadrul unui program pentru minoritatea română. Pe vremea aceea, trăiam în Budapesta de 15 ani deja – familia mea a plecat din Transilvania, din Tîrgu-Mureș, în 1988.

Dar româna pe care o învățasem la școală și la joacă era suficient de bună încît să-l înțeleg pe Duckadam, chiar și fără subtitrare. Povestea despre antrenamentele făcute după Cernobil și zicea că, deși accidentul era ținut secret, fotbaliștilor li se spusese ce s-a întimplat, iar ei, portarii, fuseseră sfățuiți să „evite contactul cu mingea”. Evident, era o propunere absurdă și nu-mi venea să cred ce aud.

O vreme, nu mi-am putut scoate din minte cuvintele acelea... Dar nu le auzeam spuse de un adult, ci ca și cum ar fi fost rostite de o voce de copil. Mi-am dat atunci seama că voi scrie o poveste și că esența ei va fi această frază. Așa am găsit vocea lui Dzsáta și am scris *Sfîrșitul lumii*, povestirea care urma să devină al treilea capitol din cel de-al doilea roman al meu, *Regele alb*.

Vocea lui Dzsáta este un fel de monolog ținut cu respirația ținută; personajul vorbește întruna, vrea să ne povestească

toate aventurile prin care a trecut. Atît de puternică a fost vocea lui, încît am continuat să o aud și, după ce am scris și cea de-a treia povestire, în care Dzsáta vorbește cu aceeași încăpăținare despre peripețiile lui, mi-am dat seama că scriu, de fapt, un roman, iar acest roman va fi despre copilăria mea, o carte pe care mi-am dori dintotdeauna să o scriu. Știam că nu va fi o relatare obiectivă din punct de vedere istoric despre România anilor '80, ci mai degrabă o descriere psihologică și emoțională amănunțită a unei copilării trăite în tea-

mă și pericol, o carte despre libertatea într-o lume în care libertatea nu trebuia să existe.

Pentru fiecare povestire am pornit de la obiecte și imagini din propria mea copilărie, dar vocea lui Dzsáta era suficient de puternică încît să ia totul în stăpînire și să facă o aventură din orice. Cele 18 povestiri se îmbină precum piesele dintr-un puzzle, dînd naștere unui roman despre copilăria într-o societate totalitaristă, a cărei atmosferă seamă foarte bine cu cea din România copilăriei mele.

Cînd tatăl lui este dus într-un lagăr, Dzsáta începe să-și dea seama că, pentru el, copilăria s-a încheiat. De-a lungul celor 18 capitole, trece prin nenumărate peripeții, care ne arată mersul absurd al lucrurilor într-o societate închisă, din perspectiva omului obișnuit. Dzsáta încearcă să ducă o viață normală de copil, să meargă la școală, să facă pozne, să se îndrăgostească, să se bată cu găștile, să caute comori – dar, de asemenea, încearcă să-și afle noul rol în familie, ajutîndu-și mama și împăcîndu-se cu tăcutul bunic, neîncetînd să speră că-și va revedea tatăl într-o bună zi.

Cînd lucram la *Regele alb* nu-mi imaginam că va ajunge să fie tradus în 25 de țări, dar mă întrebam adesea dacă va fi publicat în România. Mi se părea foarte important. De aceea, am fost extrem de încîntat cînd Editura Polirom a decis să-l publice. Și mai fericit am fost aflînd că va fi lansat împreună cu excepționalul roman al lui Attila Bartis, *Plimbarea*. Amîndoi ne-am născut la Marosvásárhely (Tîrgu-Mureș) și cred că acesta este, într-un fel, un gest simbolic: a trebuit să părăsim Transilvania și România, dar acum cărțile noastre se întorc.

Faptul că această carte apare în românește e ca o mică aniversare. N-am să uit niciodată ziua în care am primit textul tradus de Ildikó Gábos-Foai. Faptul de a-l citi în românește a fost o experiență sublimă; deși româna mea e deplorabilă, iar vocabularul nu mai e ce-a fost odată, să-mi citesc propriul roman în românește a fost fascinant. Pentru că totul a pornit de la o frază rostită în românește... Sper că domnului Duckadam o să-i placă.

CE SPUNE PRESA
„The Times“

„Vocea lui Dzsáta este limpede și apropiată, de parcă băiețelul s-ar uita drept în ochii cititorilor cărora li se adresează. Și, asemenea lui Huckleberry Finn, un alt copil rebel devenit celebru, Dzsáta este un maestru al evaziunii, un etern nesupus.”

„The Sunday Telegraph“

„Copilăria lui Dzsáta pare să prindă viață sub ochii noștri, în toată bogăția și complexitatea ei. Cu un talent uluitor, György Dragomán recrează o întregă lume de gesturi și obiecte, fragmentele de povești din care este alcătuit romanul coagulîndu-se în jurul jucăriilor artizanale și arsenalului improvizat al unui băiețel de unsprezece ani.”

„The Washington Post“

„Dragomán creează o copilărie nostalgică, plină de jocuri și șotii, dar în zilele întunecate ale statului polițienesc condus de Ceaușescu aerul e atît de otrăvit, fizic și psihologic deopotrivă, încît pericolele pe care le imaginează puștiul riscă să devină

mortale. (...) Tînrul Dzsáta nu poate înțelege întotdeauna deplina semnificație a lucrurilor la care asistă, dar, prin tonul viu și simplu al acestor povești înfricoșătoare și ciudat de vesele povestiri, noi reușim.”

„The San Francisco Chronicle“

„Editorii cărții pun accent pe faptul că Dragomán a trăit sub regimul comunist, dar această tensiune între autenticitatea experiențelor lui Dragomán și credibilitatea celor prin care trece Dzsáta rămîne problematică. De ce, spre exemplu, orașul anonim din carte nu se numește Marosvásárhely? De ce să nu-i spunem «Secretarului General de Partid» pe nume: Ceaușescu? De ce nu se pomenește de România? Aceasta este, pînă la urmă, țara care a difuzat întruna la televizor execuția dictatorului și a soției sale în ziua de Crăciun. S-ar putea să existe o explicație destul de bună. Regele alb din titlul cărții este o piesă de șah pe care Dzsáta o șterpelește din casa unui oficial al partidului. Pentru el, regele alb nu este Clovnu Alb al lui Norman Manea – adică Ceaușescu –, fiindcă acest

«circ sinistru» care-l înconjoară nu este un fapt istoric ce poate fi plasat într-un context, ci un fapt de viață.”

„The New York Sun“

„Dragomán ne arată cum psihicul unui băiețel poate asimila realități crude – spre exemplu, faptul că tatăl lui este deținut politic –, în timp ce copilul rămîne, pînă la urmă, un puști normal, ce începe totuși să înțeleagă profunzimea minciunii și perversității de care este înconjurat.”

„Glasgow Herald“

„Vocea lui Dzsáta este puternică și convingătoare, iar *Regele alb* – o privire înduioșătoare asupra unei perioade tragice și stranie din istoria Europei.”

„The Financial Times“

„Deopotrivă fermecătoare și tulburătoare, proza lui Dragomán vorbește în șoaptă despre cenzura politică și emoțională de dincolo de Cortina de Fier, fără să spună nimic cu voce tare.”

ATTILA BARTIS:

„Aproape tot ce am sufletește e de aici, din România”

Cit de mult comunică literaturile din spațiile noastre geografice apropiate?

Mai avem de făcut foarte multe. Noi știm foarte puțin unii despre alții și pentru mine, din acest motiv, sînt importante evenimentele literare precum „European Borderlands” (acesta a reunit în urmă cu un an, la Iași și București, autori din România și din mai multe țări europene, printre care și Attila Bartis, György Dragoman și Filip Florian – n.r.). Nu aștept nici un miracol peste noapte... Însă atunci a fost pentru mine momentul în care am fost pentru prima oară scriitor român din România, scriitor român din Basarabia și scriitor maghiar născuți în România.

Reprezintă o miză pentru dumneavoastră spațiul românesc?

În primul rînd, aici m-am născut. Aproape tot ce am sufletește e de aici, de la Tirgu-Mureș, unde am trăit pînă în 1984. Situația

unghiurilor plecați de aici, din România, e una specială. Ei au două vetre. Au una aici, în Ardeal, și una ori în Budapesta, ori în alte părți ale lumii.

Cum merg lecturile publice în Ungaria? Aici nu sînt prea populare încă...

Deocamdată, nici în Ungaria nu se vînd bilete la lecturi, dar e foarte bine. Pentru că în țările noastre nu cu asta ar trebui să se înceapă. În primul rînd, publicul trebuie să se obișnuiască, să afle că există și astfel de lucruri foarte diferite de lecturile anilor '80. Îmi amintesc bine pentru că am fost la multe dintre ele în fabricile socialiste și în casele de cultură ale satelor.

Cum a fost la „European Borderlands”?

Am mai fost la citeva festivaluri literare foarte faimoase, dar din punct de vedere sentimental, cel din România a fost de departe cel mai important pentru mine.

„Cititorule! Ai pus deja mîna pe această carte. Te rog să o răsfoiești și să citești trei fraze. Plimbările au efect curativ. Chiar farmec. O plimbare temeinică poate prelungi cu ani buni viața plimbăreților, a locurilor de pelerinaj. În acest sens, *Plimbarea* nu este doar un roman, ci și o plimbare. O forță tămăduitoare. Iar boala nu este decît decadentă. Plimbarea descrie decadența și se ridică împotriva ei. A existat odinioară un imperiu printre ale cărui ruine trăim noi. Epoca lui de aur a fost una de argint, iar cea de argint a fost de fier. Și doar în aparență etern: obiectele ni s-au păstrat, însă oamenii lui au murit aproape întotdeauna... Dar sînt suficiente doar cîteva nume de stațiuni balneare și vedem aieva un imperiu întreg, de la Marienbad pînă la Tușnad și de la Abbazia pînă la Baile Tatra. Una dintre locațiile *Plimbării* este o stațiune balneară, dar nu în epoca ei de aur, ci mult mai tîrziu, undeva între 1968 și 1992. Majoritatea celor care au apucat să-i vadă epoca de argint au murit încă de cînd cei din generația lui Attila Bartis erau copii. Acum, scriitorul epocii de plastic tîrziu le cîntă respectuos prohodul. Se pare că *Plimbarea* e primul roman care o face.” (Istvan Kemeny)

CE SPUNE PRESA

„Élet és Irodalom”

„Dacă ar fi după mine, aș propune *Tihna* pentru premiul «Cartea Anului»... Are suficient sex (i.e. pornografie), nebulie și un strop de narcisism: categoric, nu o recomand pudicilor instabili emoțional. Brutală, necruțătoare. Femeile o citeasc cu (pre)dilecție, bărbății – cu o undă de mulțumire.”

„Actes Sud”

„Attila Bartis și-a cucerit deja cititorii maghiari și germani prin umorul său, prin talentul stilistic și prin capacitatea de a aborda erotismul și violența. (...) El se ridică deja la nivelul marilor scriitori ai Europei Centrale – și ne gîndim, evident, la scrierile de tinerețe ale lui Kundera, dar și la primele texte ale polonezului Andrzej Stasiuk.”

„Chronicart.com”

„Derutant, Attila Bartis reușește să transmită o violență sufocantă într-un text deconstruit, care pierde deseori cititorul doar pentru a-l regăsi mai tîrziu, după un duș rece ca gheața.”

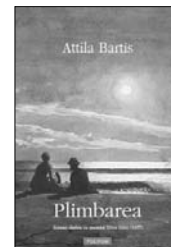
„Lire”

„Attila Bartis reușește să exprime superb aceste închisori interioare, cu ajutorul unei scriituri împinse pînă la extrem. Un roman magnific în care istoria, politica și destinele individuale se întîlnesc și se întretaie inevitabil, pînă în pragul dezastrului.”

„Livres Hebdo”

„Un autor de care vom mai auzi, pentru că emană foarte multă energie.”

» **„Cred că, din nefericire, literaturile noastre nu prea comunică. E destul de absurd că ceea ce se traduce în România din autorii de dincolo de granițe se cumpără ca drepturi de tipărire de la mari edituri din străinătate și nu dintr-o căutare imediată a editorilor români peste granițele apropiate. Așa văd eu situația ca om care umblă în librării, nu ca editor.” – Filip Florian**

Plimbarea

Traducere din limba maghiară de Marius Tabacu, ediție cartonată

Plimbarea este povestea unui copil abandonat al revoluției, un orfan al Estului la intersecția marilor conflicte ideologice. Este relatarea maturizării sale într-o lume frământată de insursecții împodobite cu pene de păun, marcată în egală măsură de ostilitatea celor din jur și de dragostea pușinilor apropiați, ce vor cădea pe rînd în brațele morții. Copilul care încărunește în somn, blestemat parcă să-i piardă pe toți cei de care se atachează, deapănă firul unei vieți de-o stranietate care sfîrșește prin a deveni dureros de familiară. Concizia fermecător controlată a stilului contribuie în mod semnificativ la construirea unei atmosfere de un cenușiu apăsător, sfîșiat pe alocuri de explozii bine dozate de culori stridente.

Biografie

Attila Bartis s-a născut în 1968 la Tirgu-Mureș. În 1984 s-a mutat, împreună cu familia sa, în Ungaria, după ce tatăl său, jurnalist, s-a luptat multă vreme cu cenzura. În prezent trăiește la Budapesta. Este un fotograf reputat și, totodată, unul dintre cei mai cunoscuți și mai apreciați scriitori maghiari ai momentului, cărțile sale fiind traduse în numeroase limbi.

A debutat în 1995 cu romanul *A seta (Plimbarea)*, Polirom, 2008, urmat de volumul de povestiri *A keklo para (Ceața albăstruie)*, 1998 și de romanele *A nyugalom (Tihna)*, adaptat pentru scenă și marele ecran și tradus în românește în 2006, cu un succes considerabil în rîndurile cititorilor, și *A Lazar Apokrifek (Apocriefele lui Lazăr)*, 2005. A fost distins cu premiile Tibor Dery (1997), Sandor Marai (2002) și Attila Jozsef (2005).

Pagini realizate de Diana Soare

GRAFFITI – de la frescă

Din Pompeiul antic pînă în New York-ul zilelor noastre, graffiti își lasă amprente în istoria culturii, ca o dîră sălbatică. Termenul „graffiti” provine din italiană. „Graffio” se referă la o ustensilă de scris, cu care se grava pe plăcuțe din ceară sau argilă. Latinescul „graphium” a fost împrumutat din grecește, unde verbul „graphein” avea sensul de scriere, desen sau pictură. Cuvîntul „sgraffito” a apărut în vremea Renașterii italiene și desemna o tehnică deosebită care era atunci în vogă. Pe un grund (de zidărie) de culoare închisă, se aplica un strat mai luminos de tencuială, care, după ce se usca, era răzuit. În acest fel era produsă o frescă.

Marius Babias

Din Antichitate pînă în secolul XX

În secolul al XVIII-lea, specialiștii în epigrafie au descoperit inscripții antice. Descoperitor de drumuri a fost Antonio Bosio, care a întreprins cercetări în catacombele romane. Părintele iezuit Raffaele Garucci și-a publicat abia în secolul al XIX-lea studiile despre graffiti din Roma și Pompei. Fie că este vorba de agora ateniană în secolul al VI-lea î.Hr., de Valea Regilor din Egiptul Antic sau de bisericile ori închisorile noastre medievale, amatorii au scos la iveală graffiti peste tot.

Însemnele lapidare sînt cele mai vechi forme de graffiti pe care le cunoaștem. Prin intermediul însemnelor săpate în piatră, constructorii au putut, încă din Egiptul anului 2200 î.Hr și pînă în secolul al XIX-lea, nu doar să marcheze pietrele cioplite, ci și să le grupeze, în funcție de mărime. Aceste însemne ofereau informații în legătură cu numele persoanei sau cu grupul care prelucrase piatra. În Roma antică erau marcate doar pietrele care erau prevăzute pentru construcție, nu și cele destinate ornamentării. Pelerinii medievali, în drumul lor către Santiago de Compostela, lăsuau graffiti, în urma lor, în biserici. Numeroase cruci din această vreme sînt încă vizibile la intrările în biserici, așa se întîmplă în orașul francez Saintes.

Mii de graffiti s-au păstrat în Pompei. Acestea relatează nu doar despre viața cotidiană a locuitorilor Pompeiului, ci re-

prezintă și însemne-manifest ale unei alfabetizări generale, care a pierdut din însemnătate odată cu căderea Imperiului Roman și care a fost reinstăluită abia la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, hoții și vagabonzii comunicau prin însemne codate, pe care le plasau pe zidurile caselor. Acestea conțineau indicații și informații: „casă ospitalieră”, „proprietarii nu sînt peste zi acasă”, „femeie ușor de avut” sau „atenție, cîine care mușcă”. Chiar și spărgătorii profesioniști de astăzi se foloseau de această tehnică. Ei dispun de un inventar de însemne – cercuri, pătrate, cruci sau săgeți –, în vederea marcării măsurilor de securitate luate pentru obiectivele corespunzătoare.

Graffiti politice

În secolul XX, numeroase grupări și mișcări politice au ales graffiti ca formă de diseminare a mesajelor lor în spațiul public. În statele autoritare, precum cel aflat sub dictatura lui Pinochet, graffiti transmiteau mesaje politice, evitînd mijloacele de comunicare în masă care fuseseră aduse la un numitor unic, exprimeau o critică la adresa statului militar și acuze la adresa asupritorilor. În primul război mondial, pacifiștii și-au riscat viața atunci cînd i-au instigat pe soldații de pe front, aflați în tranșee, la rebeliune împotriva ofițerilor lor. Se pare că, în timpul revoluției bolșevice, un tren pictat de răzvrătiți a traversat întreaga Rusie.

Războiul din Algeria din anii '50 a dat naștere la mii de graffiti politice în Franța. Acestea exprimeau o poziție în favoarea demilitarizării, a pacifișmului, a an-

timilitarismului și a unei „Algerii algeriene”. Au apărut însă și graffiti care promovau o „Algerie franceză” și chemau la organizarea unei armate secrete, O.A.S. (Organisation d'Armée Secrète), care trăiește în momentul de față o renaștere pe scena radicală de dreapta din Franța. Aceste graffiti se aflau în concurență cu cele anti-americane, provocate de prezența trupelor americane pe teritoriul francez. Pe un zid de clădire tipic din Franța anilor '50 se puteau citi următoarele: „Algérie française”, „US go home”, „Algérie algérienne”, „Yankee go home” și „O.A.S.”.

Graffiti politice au devenit o instituție în anii '60, odată cu ridicarea Zidului Berlinului. Probabil că de aici își trag originea graffiti moderne: se știe că odată cu Zidul Berlinului, graffiti s-au transformat dintr-o apariție marginală în peisajul orașului într-un fenomen social. Încă dinainte de tulburările studențești din 1968, Internaționala Situaționistă reprezenta o altă inițiere pentru cultura graffiti. Situaționiștii apropiați de suprarealism dezvoltau idei politice radicale și întreprindeau acțiuni concrete. Tulburările studențești din 1966/67 din Germania și din 1968 în Franța și Italia au dus la apropierea culturii graffiti de către grupări politice cit se poate de diverse. Imaginația aparținea puterii și zidurilor. Pe lîngă graffiti, o nouă formă de artă urbană s-a născut în atelierele Ecole des Beaux Arts din Paris – așful politic, care s-a răspîndit cu viteza fulgerului în peisajul urban. Formele de graffiti politice au dispărut practic astăzi în statele din Europa de Vest, cu excepția regiunilor cu năzuințe separatiste precum Corsica, Irlanda de Nord sau Țara Bascoilor.

ULTIMII SĂLBATICI SUBVERSIVI AI STRĂZILOR

Organizați în cadrul unor scene închise, writerii își au propriile reguli. Nu șpreiază peste tag-ul unui alt graffer. Se sfătuesc reciproc, pentru a-și îmbunătăți stilul sau se promovează. Așa a apărut „Everlasting Tag”, o tehnică sportivă a graffiti, în care tagger-ul trebuie să șprezeze în locuri aproape inaccesibile. E vorba de asumarea celui mai mare risc cu puțință: escaladarea unui fronton, desenarea în cel mai înalt punct al unui bloc, din balans, sau într-un depou de trenuri – oriunde există un risc extrem de mare de a fi prins. Sprayerii cei mai activi, adevărații insidieri, sînt cei care desenează în metrouri și trenuri – o practică cu grad înalt de dificultate, mult mai des întîlnită în Europa decît în SUA.

În 1980, au apărut primele tag-uri în Europa: la Amsterdam, trei ani mai tîrziu în Franța și Germania. Atracția interzisului este ceea ce îi inspiră pînă astăzi pe tinerii taggeri. Piese-urile sînt purtătoare de mesaje politice, au un caracter antisistem și antimilitarist și promovează egalitatea pentru minoritățile etnice. Unii taggeri, puțini la număr, au drept țel și distrugerea bunurilor publice, spre exemplu a metrourilor și a trenurilor. Neinteresate de înfrumusețarea spațiului public, pentru a-și pregăti carierele artistice, ei sînt poate ultimii sălbatici subversivi ai străzii.

Andy Warhol și Jean-Michel Basquiat

»Jean-Michel Basquiat a fost descoperit, alături de Keith Haring, de galeristul new-yorkez Toni Shafrazi și de Andy Warhol. Warhol vedea în Basquiat un artist foarte promițător.

»Taki 183 a căpătat în ochii copiilor din Bronx alura unui prinț mistic. Și-a răspîndit tag-ul în întreg New York-ul, mai cu seamă în mijloacele de transport în comun pe care le folosea de mai multe ori pe zi.

la manifest politic

Mișcarea stencil

Blek le Rat a inițiat mișcarea stencil la începutul anilor '80. Șabloanele sale au găsit rapid mulți adepți. Caracterul deosebit al tehnicii șabloanelor constă în aceea că sprețiatul grăbit pe stradă este înlocuit de procesul de creație care are loc în atelier sau acasă. Începînd cu 1981, Blek lucrează pe stradă: spreiază „personajele” sale mai mari decît în realitate în toate orașele pe care le vizitează.

În aceeași perioadă și-au început carierele și Jean-Michel Basquiat și Keith Haring. Aceștia realizau graffiti în metrou sau pe străzile New York-ului, pînă ce au fost descoperiți de galeristul new-yorkez Toni Shafrazi și de Andy Warhol. Warhol vedea în Basquiat un artist foarte promițător; ambii au întors spațiile rapid străzii și s-au îndreptat către imaginea pe suport – o carieră de vis în ochii multor grafferi, căci nu puțini dintre aceștia vād în stradă o trambulină pentru o carieră în domeniul artistic.

Writing: la început a fost tag-ul

Primele tag-uri au apărut la un an după parizianul Mai '68, în New York. Julio 204 a fost inițiatorul. Tag-ul său consta din semnătura sa și numărul străzii pe care locuia. Primele însemne au fost scrise cu un creion din fetru pe perete, ulterior au fost utilizate tuburi cu spray. Încă de la început, acești artiști operau în toate colțurile și ungherele cu puțință din oraș.

Dintre tinerii taggeri, Taki 183 a căpătăt în ochii copiilor din Bronx alura unui prinț mistic. Și-a răspîndit tag-ul în

întreg New York-ul, mai cu seamă în mijloacele de transport în comun pe care le folosea de mai multe ori pe zi. Era într-att de cunoscut, încît chiar și „New York Times” i-a dedicat un articol. Pe baza acestui articol, mișcarea graffiti a căpătăt mulți adepți și imitatori. Cei mai cunoscuți se numeau Kola 139, Sim 135, Hot 110, Flash 105 și Spider 141. Unele pseudonime erau folosite și de taggerii din alte cartiere, îndeosebi prin adăugarea unei cifre romane, corespunzătoare „succesiunii la tron”, precum Spar III sau Clyde V.

Modelul vizual după care se orientau taggerii provenea din mediul urban nemijlocit al anilor '60. Reclamele luminoase le serveau drept referință caligrafică. Times Square și Broadway aveau în acea vreme cea mai mare densitate tipografică din lumea întreagă. Li se adăuga influența comics-urilor din vremea copilăriei. Mickey Mouse era o componentă integrală în opera acestor artiști-graferi, iar semnătura lui Walt Disney apărea și ea ca un fel de tag.

Chiar și influențe din arta modernă pot fi depistate în graffiti americane. Keith Haring sublinia în mod constant influența pe care Pierre Alechinsky și mișcarea Cobra o exercitaseră asupra dezvoltării sale artistice. Demnă de menționat este și influența tradiției murale central-americane asupra „piece”-urilor. În 1973, hispanicii au dezvoltat, împreună cu colegii nord-americani, piece-uri mari, care acopereau metroul new-yorkez și care, printre altele, erau dedicate cultului automobilului. Acest stil venit din Panama a devenit foarte repede un fenomen la modă pe coasta de vest a SUA, sub forma mașinilor tunate, care au avut un mare

ecou în special în interiorul comunității spaniole. În același timp, au apărut și frescele din metroul new-yorkez.

New-yorkezul Rammelzee a dezvoltat, la sfîrșitul anilor '70, așa-numitul concept de „iconoclast-panzerism”. „Iconoclast” reprezintă distrugerea simbolurilor, în timp ce „panzerism” structura formală sub formă de tanc și echilibrul literar în interiorul scrisului.

Acest concept transformă în simbol trăsăturile de bază ale culturii writing: importanța literelor și caracterul închis al mișcării. Writerii comunică prin litere în interiorul unui sistem închis, aproape introvertit. Spray-ul caută în acest caz recunoașterea de către alți sprayeri, lucru care în cele din urmă este subliniat prin dedicații și salutări fără număr în interviuri și piece-uri. În cadrul unui „crew”, tinerii sprayeri sînt instruiți de cei mai experimentați. De cele mai multe ori, o carieră de writer începe prin învățarea artei tag-ului, care este mai tirziu aplicată pe zid, de format mare, în centrul căreia se află de cele mai multe ori un mare înscris.

Astăzi există graffiti în orice oraș din lume. Mii de tineri recurg la această formă de artă urbană. Precum muzica rock în anii '60, mișcarea globală graffiti a întemeiat o întreagă ramură economică. Există nenumărate reviste, filme și event-uri comerciale legate de graffiti.

Traducere din limba germană de Cristian Cercel

N. trad.: li multumesc Soranei Munteanu pentru clarificarea anumitor termeni și concepte din domeniul graffiti.

» **Blek le Rat a inițiat mișcarea stencil la începutul anilor '80. Șabloanele sale au găsit rapid mulți adepți. Începînd cu 1981, Blek lucrează pe stradă: șpreiază „personajele” sale mai mari decît în realitate în toate orașele pe care le vizitează.**

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214.111, fax: 0232/214.111

Colegul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjunc: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Csereranu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu,

Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskemasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michaelov.

Artă vizuală: Matei Bejenaru, Marius Babias.

Caricatură: Lucian Amarii (Jup).

Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruța, Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel.

0232/271333. Media Distribution S.R.L., tel.

0232/216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Rodipeț din țară sau oricărui oficiu poștal. Citiții din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipeț.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îl aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

Filme de vară, cu ulei de măsline și suc de lămâie

Sub nisip (2002, regia François Ozon)

A venit vacanța cu trenul din Franța. Ce filme vedem? Mergem la vreun mall ca să ronțaim orice la adăpostul aerului condiționat? Sau închiriem/cumpărăm un DVD și îl vedem din pat, acasă? Iată o listuță de titluri care ar putea răcori spiritele încinse la borne prin birouri, fabrici și uzine. Și începem cu ce oferă sălile de cinema.

Pagină realizată de Iulia Blaga

Hancock (regia Peter Berg)...

...a cărui premieră a avut loc (și la noi, și la ei) pe 4 iulie, merită văzut pentru prima lui jumătate. Will Smith e un anti-supererou care s-a cam plictisit să salveze lumea, iar lumea să-l boscorodească (pentru că n-are aterizări care să protejeze covorul asfaltic, arată ca un homeless alcoholic etc.), dar care nu poate să nu salveze lumea pentru că asta îi e menirea. Destinul lui e însă mult mai complicat decît pare, iar în cea de-a doua parte își dă toată silința să ne înclcească inutul neuronii. A se servi cu cuburi de gheață.

Fratele meu este fiu unic (regia Daniele Luchetti)

A mai fost prezentat în România în festivaluri, dar vara asta ajunge în săli. Nu e comedie, nu e thriller, nu e SF, ci povestea unei familii dintr-un orașel italian, cu doi frați foarte diferiți unul de celălalt, care apucă fiecare pe altă cale, cu o mamă extraordinară (interpretată în consecință de Anna Bonaiuto), cu povești de amor scaldate în soarele Italiei și pașuni politice așijderea. Cu mai multe premii „David di Donatello”, filmul e coerent și solid, iar marcele său atu îl reprezintă interpretările. El l-a lansat pe tânărul Elio Germano. Premiera românească

e pe 1 august. A se servi cu salată de creveți și limonadă.

Kung Fu Panda (regia Mark Osborne & John Stevenson)

Ursulețul Po e mult mai simpatic decît pare în poze. În general, e ca noi, oamenii – chiar dacă și el e un supererou, dar ascuns într-o crisalidă adipoasă. Filmul are umor și bun-simț, dînd mereu impresia că face mișto de filmele cu supereroi (ceea ce făcea și Hancock în prima parte, pînă să intre în hipererostism pînă la osînză). A se servi, firește, cu tăței.

DE GĂSIT PE DVD

Șapte mirese pentru șapte frați (1954, regia Stanley Donen)

E muzicalul clasic pentru care n-ai nevoie de o conjunctură anume care să te îndemne să-l vezi. Poate fi servit cu înghețată de nuci, pentru că îți dă suficientă bună dispoziție cît să începi să topăi aiurea prin casă. A se consuma, de preferință, împreună cu *Un american la Paris*, *Cîntînd în ploaie* (mai ales pe timp de secetă) sau *Ne întîlnim în St. Louis*.

Ofițer și gentleman (1982, regia Taylor Hackford)

Are și un pic de mare, la un moment dat, dar mai ales spune o poveste de dragoste credibilă, dîntre o fată ca lumea și un băiat ca un cactus dulce pe dinăuntru. E genul de film pe care îl vezi fără probleme, pentru că are personaje cămoase și actori impecabili (Richard Gere și Debra Winger). Și e și cu avioane... A se servi cu Coca-Cola rece.

Întîlnire de gradul trei (1977, regia Steven Spielberg)

A se urmări cu sonorul dat la maximum și boxele bine distribuite prin cameră, astfel ca atunci cînd trec navele spațiale să aveți impresia că vă trec pe deasupra capului. Eventual cu o porție de înghețată de nuci combinată cu înghețată de căpsuni și de cacao, pe care s-o aranjați cu lingurița după forma muntelui spre care se îndreaptă personajul lui Richard Dreyfuss.

Sub nisip (2002, regia François Ozon)

E suficient de vag, amenințător cît să te acapareze din primele minute.

Miami Vice (2006, regia Michael Mann)

Nu pentru ocean sau locații, cît pentru eficiența de metronom a regiei. Michael Mann e unul dintre cei mai mari meseriași de la Hollywood și, deși face film comercial, îl face lucrînd foarte atent asupra stilului. Coloana sonoră e absolut superbă, iar Colin Farrell de luat acasă. Se poate consuma și cu bere, deși ar fi păcat...

Întreg filmul e despre o femeie (Charlotte Rampling) care se duce cu soțul pe o plajă, soțul intră în mare să înoate și dispare. Chiar dacă un cadavru e descoperit după ceva timp, ai dubii că e cel căutat, filmul preluînd de fapt fluxul mental al femeii care în plină izolare e bîntuită de o relație nu dintre cele mai fericite. Un film pe cît de frumos și de alunecos pe atît de terozant. Nerecomandat celor care pleacă a doua zi la mare.

Omul nostru din Havana (1959, regia Carol Reed)

E scînteietor și lejer, isteț și cu un umor atît de discret, încît te răcoarește instantaneu. Plus Alec Guinness, cu

costumele lui deschise la culoare și mîntea brici, plus povestea polițistă luată de la Graham Greene. E genul de film care se servește cu șampanie la gheață.

The Dirty Dozen (1967, regia Robert Aldrich)

Un clasic delicios pentru amatorii filmelor de război, care oferă mai puțină istorie cît divertisment de nivelul zero. Plus o galerie de actori fără de care pac-pac-ul pușcăriașilor trimiși în misiune împotriva nemților n-ar fi avut nici un haz: John Cassavetes, Lee Marvin, Ernest Borgnine, Charles Bronson, Telly Savalas. A se consuma cu ceafă de porc la grătar și cartofi prăjiți.

ISSN 1584-8272

